

SLOVENSKI

vestnik

TEDNIK ZA SLOVENSKO KOROŠKO

IZ VSEBINE:
VINKO POLJANEC
ALI SE GODI AVSTRIJI...
ENAKOST IN PRAVICA
KOROŠKA JAVNA
UPRAVA
KAJ SE DOGAJA V PALE-
STINI
VTISI IZ ALBANIJE

LETNIK I.

DUNAJ, V PETEK 30. VIII. 1946

ŠTEV. 12

Nemška uprava v službi germanizacije

Ko smo govorili o vlogi šole na Koroškem, smo prišli do jasnega sklepa, da je bil njen delež na potujčevanju mogoče najbolj odločen. Vendar je bila tudi šola samo eno izmed številnih sredstev, ki so se jih posluževali vsenemški imperialisti v borbi proti malemu slovenskemu narodu. To pot se bomo na kratko dotaknili vloge javne uprave, ki ji je bila dodeljena pri raznarodovanju koroških Slovencev.

Prav te dni smo slišali pritožbo avstrijskega zunanjega ministra k položaju na Južnem Tirolskem, češ da je tam od 13.000 nameščencev samo 1.000 Nemcev in 12.000 Italijanov. Kako se bo nekoč slišala naša pritožba, ki jo bomo zakričali v svet, da nam je stara avstro-ogrska monarhija pred prvo svetovno vojno za 83.000 uradno (!) naštetih Slovencev naklonila poleg 3.136 nemških uradnikov in nameščencev v javni upravi celih 65 Slovencev, da se je to število v prvi republiki zmanjšalo na dva slovenska uradnika in v drugi republiki povečalo na pet slovenskih javnih nameščencev. Da, piši in beri: pet! In to imenujejo na Koroškem popravo storjenih krivic.

Ni nobenega dvoma, da je bila prav nemška uprava v deželi vsa zadnja desetletja poleg šole najbolj učinkovita opora nemškega imperializma in germanizacije. Čeprav je bil po postavah stare monarhije slovenski jezik uradno priznan in navidezno enakopraven, koroške oblasti v tem pogledu nikdar niso izpolnjevale postav. Vsekakor je značilno, da so na Koroškem poznali in uvajali nacistične navade in metode že v časih, ko je bilo po vsem civiliziranem svetu spoštovanje zakonov še nekaj samo po sebi umevnega.

V drugi polovici preteklega stoletja je začela država čedalje bolj občutno posegati v življenje posameznika. To se je vse bolj stopnjevalo, dokler fašizem ni napravil iz državljanov navadnih sužnjev. Razume se, da se je ob takim razvoju vpliv javne uprave čedalje bolj odražal tudi v življenju našega ljudstva. Kdor ni obvladal nemščine, v nobenem uradu v deželi ni mogel priti do svoje pravice. Niso ga samo očitno zapostavljali in mu kratili najosnovnejših pravic, poleg vsega so ga še javno zasmehovali in sramotili. Slovenski koroški kmet ali delavec, ki ni obvladal zadosti nemščine, je bil dejansko brezpraven.

Celo železnica je sledila zgledu drugih javnih uradov: Če je slovenski človek zahteval na postaji vozni listek v slovenščini, ga seveda ni dobil. Da pa bi preprečili ponavljanje takih zahtev, so v nekaj primerih uporabili nasilje: zaprli so Slovence, ki so si drznili v slovenščini zahtevati vozni listek.

Seveda je imelo tako nepostavno dejanje na moralo zatiranega ljudstva primeren učinek, ker je to dobilo dokaz več, da je popolnoma brezpravna raja.

Ta občutek je prišel tem bolj do izraza, ker so bili orožniki in financarji prav tako skoro brez izjeme Nemci, torej nasproti zavednim Slovincem že od vsega začetka neprijazni in pristranski. V vaškem življenju so ti poleg učitelja in občinskega tajnika predstavljali nekakšno prijemljivo oblast. Posebno stara monarhija je svojemu orožništvu izročila velika polnomočja, ki se jih je to tudi v polni meri posluževalo posebno tam, kjer ni bilo treba paziti na postavnost. Pri nas na Slovenskem Koroškem sta bila žandar in njegov stražmojster vaška dikta-

Tito o spoštovanju pravic malih narodov

O SPORU ZARADI SESTRELITVE AMERIKANSKEGA LETALA

Dne 9. avgusta so jugoslovanski lovci prisilili k pristanku neko ameriško potniško letalo, ki je preletelo jugoslovansko ozemlje brez dovoljenja. Posadka je bila internirana. V noti, ki jo je po dogodku naslovlila jugoslovanska vlada na vlado Združenih držav, se omenja, da je samo v času med 16. julijem in 8. avgustom preletelo 172 ameriških letal jugoslovansko mejo brez dovoljenja. Dne 19. avgusta so jugoslovanski lovci spet prisilili ameriško letalo k pristanku, nesreča pa je hotela, da se je letalo vnelo in vseh pet letalcev je pri tem izgubilo življenje.

Ameriška vlada je takoj nato naslovlila na jugoslovansko vlado ultimativno noto, v kateri je zahtevala izpustitev interniranih letalcev in pokop posrečenih letalcev z vojaškimi častmi. Jugoslovanska vlada je izpustila internirance, še preden ji je bila izročena nota.

S tem je bil spor v glavnem tudi že poravnani. Ker je dogodek izzval veliko razburjenje in je bilo njegovo tolačenje v raznih listih tudi zlohotno in spremljano z željo, da bi prišlo do ostrejših zapletljajev, prinašamo v naslednjem izčrpnem poročilu, iz katerega si ne bo težko ustvariti jasne sodbe.

MARŠAL TITO K DOGODKOM

V zvezi s sestrelitvijo drugega ameriškega letala nad Slovenijo je maršal Tito pred kovinarskim delavstvom na Jesenicah podal pregled dogodkov. V uvodu je poudaril, s kakšnimi težavami je zvezana borba za mir in dejal: »Prišli smo do spoznaja, ki nas je močno pretreslo, namreč da nekatere države, ki so v osvobodilni vojni korakale skupno z nami, danes nočejo osvobodilnega miru, ampak imperialističen mir. Kakor koli je borba za pravičen mir težka, mi jo bomo nadaljevali,« je izjavil Tito in nadaljeval:

»V zavezniških deželah veliko go-

torja v malem in gorje Slovincu, ki se jima je zameril.

Razume se, da so v takih razmerah ljudje stremeli za tem, da se nauče nemškega jezika, kajti to jim je pomnilo edino orožje, s katerim so se borili proti brezpravnosti. Pa ne samo to: nasilje nemškega uradništva na Koroškem je postalo tako načrtno, da so se mu mogli upirati samo gospodarsko neodvisni in duhovno najmočnejši, kajti tudi znanje jezika ni obvarovalo pred krivico, ker so zahtevali čelga človeka. Zahtevali so, da se je iznoveril svojemu narodu in se z dušo in telesom zapisal nemštvu.

Iz gori omenjenih števil je očitna vsa nizkotnost velenemških prizadevanj na Koroškem. Javna uprava in oblast je navezadnje v vseh časih občutno posegala v življenje državljanov in le prečesto je dobro razmerje državljana do oblasti odločalo tudi o njegovi zasebni sreči ali blagostanju. V večini ljudi se je ta stvarnost globoko zarezala v dušo, tembolj pa našemu ljudstvu, ki je bilo vse čase vajeno videti v oblasti bolj izkoriščevalca kakor pa zaščitnika. Tembolj je zato razumljivo, da si je slovenski člo-

vorijo o skrbi za neodvisnost malih držav, o nedotakljivosti njihove suverenosti itd. Kaj pa v resnici delajo? Ne zmenijo se za ta načela niti, kadar gre za zavezniško deželo, kakor je Jugoslavija. Naj navedem za to nekaj značilnih primerov. Skoro vsak dan, pa naj je bilo jasno ali oblačno, so kršili našo mejo. Sami veste, da so skoro vsak dan letela nad našim ozemljem ne samo tuja civilna, ampak tudi

bojna letala, in to ne le posamezno, temveč v celih jatah.

Kot namestnik zunanjega ministra sem te dni izročil noto, v kateri so navedene nove kršitve naše meje. Pa mislite, da se je medtem kaj zgodilo, da bi se te kršitve nehale? Ne, prav nič se ni zgodilo. Rekli so nam, naj bi jim povedali številke letal. Ali smo mogli v višini 2000 do 3000 metrov videti številke letal? Razume se, da ne. Če pa se potem zgodi, da je neko letalo prisiljeno pristati, potem najdejo sto izgovorov in trdijo, da je letalo v oblakih zabredlo, čeprav je bilo nebo popolnoma jasno.

Stvar gre celo tako daleč, da žalijo našo vojsko. Izmišljajo si, da letalu ni bil dan noben svarilni znak, da se je streljalo nanj, ko je bilo že na tleh itd.

več na Koroškem prizadeval, da bi našel neko znosno razmerje do javnega aparata, ki ga je občutil kot večno grožnjo proti svojemu lastnemu obstoju.

Ko bi bil imel naš preprost človek vsaj v vsakem uradu nekoga, kamor bi se bil lahko zatekel, iskal pri njem naveta. Toda najprej je preskrbela šola, da Slovenci po možnosti sploh niso šli študirat, če pa se je to le komu posrečilo, so ga spodili iz dežele. Kako dosledno je služila javna uprava na Koroškem germanizaciji, se posebno očitno kaže v dveh okolnostih: Da so leta 1909 ustanovili »Društvo nemških nameščencev« z izrecnim namenom, da izrinejo Slovence iz javnih uradov na Koroškem, ali pa da jim onemogočijo dostop do njih, istočasno pa prizadevanje koroške deželne vlade, da si vzgoji nekaj pravih Nemcev z znanjem slovenskega jezika, ki bi jih uporabljala za ponemčevanje. V ta namen je razpisala štipendije v znesku 2000 kron, ki so se izplačevale iz deželnega denarja, torej tudi iz denarja slovenskih davkoplačevalcev. Pozneje sta to vlogo prevzela Südmarka in Kaibitschev »Heimatbund«.

Vse to ni res, kajti na lastne oči sem videl, kako so se vrstili dogodki.

Če govorim o deželah, ki so bile v tej vojni naše zaveznice in se sedaj nasproti nam tako čudno obnašajo, potem ne mislim na te dežele kot celoto. Mislim samo na skupino ljudi, ki narodom teh dežel vsiljujejo svojo voljo.

Narodi teh dežel so demokratično usmerjeni in si prav tako kot mi želijo miru. Toda reakcija v teh deželah bi rada prikazala položaj v napačni luči, hoče hujskati proti narodom, ki streme po pravičnosti in miru.

»Vendar ne smemo gledati v bodočnost z mračnimi pogledi,« je dejal proti koncu Tito. »Od nas je odvisna enotnost naših narodov in to je poročstvo naše moči, a tudi poročstvo za to, da nam ne more škodovati nobena nevarnost od zunaj. Enotnost in sodelovanje med našimi narodi kakor tudi med delavci in kmeti, navdušenje za delo in ustvarjanje, vse to nam je danes potrebno ne glede na to, kaj se dogaja v Parizu ali kjer koli.«

MOSKOVSKI RADIO O DOGODKU

Moskovski radijski komentator Melnikov je v svoji razlagi izjavil, da bi bil spor, ki je nastal v zvezi s prisiljenim pristankom ameriškega letala na jugoslovansko ozemlje, lahko odstranjen s tem, da bi se Amerika opravičila. To opravičilo bi bilo že zato potrebno, ker je po podatkih jugoslovanske note v času med 16. julijem in 8. avgustom preletelo 172 ameriških letal brez dovoljenja jugoslovansko ozemlje, od tega več kot polovica bombnikov. Dne 20. avgusta se je temu razkazovanju zračnih sil pridružila še demonstracija ameriških čet na jugoslovanski meji, ko so prvič uprizorili v Gorici vojaško parado, pri kateri je sodelovalo 10.000 vojakov 88. ameriške divizije. Istočasno so razkazovali svoje pomorske sile. Komentator nato omenja izjavo Tita, ki pravi, da imajo kršitve meje namen

Spomnimo se vloge javne uprave v času nacizma, potem nam bo postalo še posebno jasno, kako mogočen je bil ves čas njen germanizatorični pritisk na naše ljudstvo. Danes se vsi nacisti izgovarjajo na pritisk, ki ga je državni aparat izvajal nanje. Koroški Slovenci pa so bili rod za rodom izpostavljeni načrtnemu pritisku nemške uprave, ki je skušala iz njih za vsako ceno napraviti najprej janičarje in pozneje Nemce.

Po vsem tem se ne moremo strinjati z naziranjem, da je danes na Koroškem vse v najlepšem redu, ker pač trenutno nihče na veliko ne kolje Slovencev. Dokler bo v javni upravi dežele vsega pet slovenskih nameščencev brez omembe vrednega vpliva, dokler bodo nacistični ali njim miselnorodni žandarji skrbeli za izpolnjevanje demokratičnih načel, bomo kvečjemu lahko ugotovili, da se stare krivice prav tako brezvestno in nemoteno nadaljujejo, kakor če bi svet nikoli ne bil obsodil krvavega nacističnega nasilja. Kajti z brezobzirnim zamlčevanjem stvarnosti ali z zavestnim potvarjanjem dejanskega stanja se storjene krivice ne popravljajo.

strahovati jugoslovansko ljudstvo, in dodaja: »V luči teh dejstev postane popolnoma jasno, da se dejansko za držanje Združenih držav Amerike do malih narodov hudo oddaljuje od idealizirane slike enakopravnosti in medsebojnega spoštovanja, o kateri zastopniki Združenih držav tako radi govorijo na pariški konferenci.«

»Dogodku pri Ljubljani je sledila nezasišeno ostra ameriška nota, ki je bila predana 21. avgusta zvečer. A že zjutraj istega dne je jugoslovanska vlada izpustila ameriške letalce in pilote in ultimativne zahteve ameriške note so postale brezpredmetne. Tako se je spor uredil, še preden se je mogel spremeniti v velik internacionalni konflikt.«

POROČILO AMERIŠKE VLADE

Amriška vlada je objavila poročilo ameriškega poslanika v Beogradu o njegovem razgovoru z maršalom Titom kakor tudi vsebino Titovega pisma ameriškem poslaniku. Maršal Tito je izjavil v tem pismu, da sporni dogodki niso bili posledica posebnih povelj in še manj maščevanja za to, ker so ameriške obmejne patrolje ustrelile nekaj Jugoslovancev. Jugoslavija ne dela nobenih težkoč, če letala zaradi vremenskih razmer ali okvare v motorjih zaidejo, ako se to ne dogaja prepogosto. V svojem pismu nadalje izjavlja maršal Tito, da je bilo sestreljeno letalo 50 km daleč v nočtranosti in ne trdno na meji, kakor se je zatrjevalo, in končno, da ni moglo zaiti zaradi slabega vremena, ker je bilo nebo 19. avgusta zelo jasno.«

MARŠAL TITO AMERIKANSKIM IN ANGLEŠKIM NOVINARJEM

»Neprenehne kršitve jugoslovanske meje po končani vojni, kljub vsem jugoslovanskim protestom, jasno dokazujejo, da zavezniška bojna letala, vključno »leteče trdnjave«, namerno preletavajo jugoslovansko ozemlje,« je izjavil maršal Tito na vprašanje angleških in ameriških novinarjev. »Po našem globokem prepričanju imajo ta preletavanja značaj vojaške demonstracije in namen, da bi po eni strani strahovala naše domoljubno ljudstvo, obenem pa opogumila ljudstvu sovražne elemente.«

Na vprašanje, kako bi se sporazumeli Amerika in Jugoslavija, da bi bila deležna pomoči ameriška letala,

IZ PARIZA

Po burni debati, ki se je razvila posebno okoli grško-albanskega vprašanja, je zavlada v Parizu tišina. Zasedali so le razni odbori in pododbori, ki pa doslej v večini vprašanj niso dosegli sporazuma. Tembolj pa je naraslo število predlogov za spremembo osnutkov mirovnihih pogodb, kakor so jih sklenili zunanji ministri velikih držav. Sedaj ob začetku petega tedna konference jih je bilo nad 250. Prednjači Avstralija s 73 predlogi. Za njo sledijo Jugoslavija z 39, Grčija s 36, Češkoslovaška s 15, Poljska z 11, Brazilija z 9 in Abesinija in Belgija s 5 predlogi. Avstrija je predala konferenci daljšo spomenico, v kateri zahteva za Južno Tirolsko avtonomijo pod mednarodno zaščito.

Za uspešnejše delovanje konference sta predlagala general Smuts in ministrski predsednik Mackenzie King sporedno s konferenco razgovore »velikih štirih«, ki naj bi se istočasno sestajali v Parizu. Bevin je izjavil, da hoče zastaviti vse svoje sile za uredničenje tega predloga.

»GRČIJA OGRŌZA MIR«

Na plenarni seji 21. t. m. v Parizu je ukrajinski zastopnik Manuilski posebno ostro zavrnil grškega ministrskega predsednika Tsaldarisa, ki je predlagal, naj bi se Albanijo ravnali kakor s sovražno deželo. Manuilski je imenoval Tsaldarisovo vlado reakcionarno in fašistično in je izjavil, da Grčija namenoma vodi tako politiko, ki lahko ogroža mir v tem delu Evrope. Nadalje je izjavil, da ljudsko glasovanje o monarhiji 1. septembra t. l. ne bo demokratično. Manuilski je končal svoj govor z besedami: »Današnji položaj v Grčiji bo verjetno dovedel do težkoč na Balkanu.«

Na zahtevo ukrajinske vlade se bo varnostni svet na svoji sedanjí seji bavil z grškim vprašanjem.

ki zaidejo ali so v stiski, je odgovoril Tito: »Mi smo že v pretekli vojni dokazali, da smo pripravljene pomagati letalcem v stiski tudi za ceno lastnih žrtev. Če bodo zavezniška letala prosila za pomoč, so lahko prepričana, da bodo vojaški organi vse ukrenili v njihovo prid.«

PRESEDNIK AMERIŠKEGA DRUŠTVA O DOGODKU

Predsednika ameriškega društva »Borimo se za mir« general v pokoju Carlson in igralec Paul Robeson sta v svoji izjavi za tisk obsodila ravnanje ameriške vlade, ki prihaja do izraza v noti na jugoslovansko vlado, in izrazila mnenje: »Rooseveltovo politiko zavestno pozabljajo. Treba jo bo spet obuditi k življenju, sicer ne bo mogoče preprečiti katastrofe.«

ANGLEŠKI LIST O DOGODKU

»News Chronicle« piše, da je bila ameriška nota Jugoslaviji »za angleško javno mnenje hud udarec«. List svetuje povratek k načelom pravičnosti in strpnosti »Daily Mirror« je mnenja, da je ravnanje ZDA obžalovanja vredno. Iz njega ne more zrasti ničesar dobrega, obratno pa lahko povzroči veliko krivico. »Daily Worker« vidi v amerškem koraku »ustrahovalni poskus v dobro poznanem načrtu, ki ima za podlago ameriške imperialistične namene v Sredozemlju.«

IN ŠE DRUGI LISTI

Francoska »Humanite« piše: »Potem ko so Amerikanci 163 krat prekršili mejo, si drznejo v Beogradu zahtevati zadoščenje. Reakcionarni anglosaški nasprotniki miru v Evropi so povzročili dejanja ameriških vojaških poveljnikov z namenom, da bi izzzvali veliko politično zmedo. To hočejo izkoristiti za to, da bi prepričali rešitev tržaškega vprašanja in s tem torpedirali pariško konferenco.«

Moskovska »Pravda« piše k tem dogodkom med drugim: »Ameriški tisk je kakor na znak dirigenta sprožil divjo gonjo proti Jugoslaviji in zahteva »odločne« ukrepe proti zavezniku, ki ni zagrešil ničesar drugega kot to, da si je drznil braniti svoje neoporekljive pravice. Zaradi državniške modrosti male sile Jugoslavije se položaj ni zaostрил. Ostane pa dejstvo brez primere surovega pritiska neke velesile na malo državo.«

»SLOVANSKI INTERESI SLUŽIJO MIRU«

Češkoslovaški ministrski predsednik Gottwald je v razgovoru z dopisnikom angleškega novinarskega urada med drugim izjavil:

Nemški imperializem je že od nekdanj glavni sovražnik Slovanov. Možnost novega nemškega napada tvori temelj, na katerem se zbirajo vsi slovanski narodi okrog svojega najmočnejšega bratskega sovjetskega naroda. Ti »posebni slovanski interesi« pa niso kakor ne nasprotujejo koristim drugih narodov, ker je tudi njihov glavni cilj, da se ohrani mir v Evropi in da prosperava dežele, v katerih prebivajo Slovani.

DRŽAVLJANSKA VOJNA NA KITAJSKEM

Kakor poroča TASS, je po pisanju lista »Tsefan-Schibao« komuintangška vlada na pobudo ZDA prekinila sedanje premirje. Državljanska vojna na Kitajskem presega vse dosedanje borbe zadnjih desetletij. Komuintangška vlada napada s 85 odstotki svoje vojske osvobodene pokrajine. »Vsa dejstva kažejo,« tako piše list, »da se je Čankgajšek popolnoma oddaljil od programa miru in demokracije in da je izzval državljansko vojno.«

Wang Ping Nan je v imenu kitajskih komunistov izjavil, da proglasilošne mobilizacije, naslovljen na 130 milijonov prebivalcev, ki so pod nadzorstvom komunistov, ne pomeni uradne in dejanske napovedi vojne. »Mi se trudimo naprej, da se borba brezpogojno ukine. Trenutni napeti položaj je posledica enostranskega ameriškega podpiranja in posredovanja.«

Kakor poroča radio Kalgan, so kitajski komunisti naslovili na pariško konferenco poziv, v katerem zahtevajo, da se ameriške čete takoj umaknejo iz Kitajske.

VESTI IZ SLOVENIJE

Proces proti vojnim zločincem v Ljubljani

Kakor smo že zadnjič poročali, se je v Ljubljani začel 21. avgusta proces proti šestim glavnim vojnim zločincem Slovenije. V naslednjem prinašamo odlomek iz uvoda obširne obtožnice, ki jo je zastopnik vojaškega tožilca Jugoslovanske armade bral nad pet ur.

»Protijudski elementi iz vrhov bivše SLS (Slovenske ljudske stranke) so v pričakovanju neposrednega oboroženega napada hitlerjevske Nemčije in fašistične Italije na Jugoslavijo, okupacije in razkosanja naše dežele imeli med 27. marcem in 6. aprilom leta 1941 sestanek. Na njem so sklenili, da si podelijo vloge tako, da en del vidnejših predstavnikov SLS, na čelu z obtoženim Rožmanom, Avsenekom in Natlačonom ostane doma in stopi v odkrito politično in vojaško sodelovanje z okupatorji, drugi del, na čelu z obtoženim Krekom, Gabrovškom in Kuharjem pa gre v tujino, da se na videz vključi v protihitlerjevski blok, da v primeru zmage ene ali druge vojskujoče se stranke zagotovi svoje položaje in protijudsko vladavino v Jugoslaviji.

Potem, ko so nemški in italijanski okupatorji zaslužili in razkosali Jugoslavijo, si med seboj podelili tudi Slovenijo in pričeli z fizičnim iztrebljanjem naših narodov, predvsem slovenskega, se je slovenski narod z drugimi narodi dvignil v vseljidski oboroženi odpor proti okupatorju za svojo svobodo, neodvisnost in obstoj. Istočasno se protijudski elementi iz vrhov bivših političnih strank povezujejo med seboj in stopajo v službo okupatorjev, iz naših državljanov pa ustvarjajo kvizlinško »belo gardo« in tako imenovano »slovensko domobranstvo« in pomagajo okupatorju pri

organiziranju okupacijskega upravnega aparata v Sloveniji.

Izdajalski elementi, ki so zbežali v tujino z obtoženim Krekom na čelu — ki je bil že od leta 1941 preko Vatikana v stalni zvezi z obtoženim Rožmanom, Natlačonom in Avsenekom — po eni strani podpirajo te kvizlinge v Sloveniji, po drugi strani pa izvajajo izdajalsko politiko begunskih vlad in pomagajo četnikom Draže Mihajloviča. S svojo izdajalsko delavnostjo kot kvizlingi v domovini z obtoženim Rožmanom na čelu, kakor tudi izdajalci v tujini z obtoženim Krekom na čelu so z dušenjem ljudske vstaje in podpiranjem okupacije v Jugoslaviji v najusodnejšem razdobju zgodovine naših narodov vršili zločin izdaje naroda in domovine.

V sodelovanju z nemškimi in italijanskimi okupatorji ves čas vojne in sovražne okupacije so obtoženi Rožman in Krek kot organizatorja in naredbodajalca, Rupnik kot ljubljanski župan pod italijansko okupacijo in šef civilne uprave pod nemško okupacijo, Vizjak kot namestnik komandanta tako imenovanega »slovenskega domobranstva«, Hacin kot šef policije, Rösener pa kot predstavnik nacistične stranke v svojstvu višjega SS in policijskega vodje v tako imenovanem obrambnem področju 18. izvršili nesštete zločine nad slovenskim narodom: ubijanje in izročanje ranjencev okupatorju, umore in pokolje, zapiranja, mučenja, odvajanje v koncentracijska taborišča in na prisilno delo v korist okupatorja, prisilno mobilizacija, požige, ropanja in uničevanje javne ter zasebne imovine, poslanstva in druge vojne zločine, zaradi česar odgovarjajo za smrt in trpljenje na deset-tisočev mož, žena in otrok.«

K DOGODKOM V GORICI

V Gorici so bili zadnje dni ponovno krvavi izpadi fašistov, ki so proslavljali obletnico vkorakanja italijanskih čet po prvi svetovni vojni v to mesto. Umorjeni antifašistični bорец, težko ranjeni jugoslovanski major, nenehni napadi na antifašiste, aretirani predstavniki SIAU-ja (Slovensko-italijanska antifašistična zveza), barbarsko puščevanje kulturnih ustanov, napad na žalni sprevod i. dr. so jasni dokazi zločinske delavnosti razbesnelih fašistov. Pri njihovem zločinskem poslu sta pomagali civilna in vojaška policija. Goriško ljudstvo je kljub novim surovim izzivanjem in žalitvam pokazalo višek demokratične strpnosti in potrpežljivosti, pa tudi odločnosti.

Ljudstvo iz Ajsevce pri Gorici sporoča zunanjim ministrom na konferenci v Parizu:

»Protestiramo proti ravnanju civilne policije, ki je pokazala vso naklonjenost italijanskim fašistom ob priliki obletnice okupacije Gorice. Zakaj je zavezniška policija pretepala, morila in aretirala naše najzavednejše borce? Zato, ker je ljudstvo odločno pokazalo, da noče, da bi se danes po ozemlju, ki je prepojeno z mučniško krvjo naših najboljših sinov, vzklialo imperialističnemu režimu in uničevalo njegove, z nadčloveškimi žrtvami priborjene pravice. Zahtevamo, da se civilna policija, sestavljena iz 95 odstotkov fašističnih elementov, razpusti in da se enkrat za vselej preneha z nesramnimi provokacijami. Ponovno kličemo: Proč z zločinci, proč s civilno policijo, proč z vsemi, ki hočejo rušiti mir!«

HRASTNIŠKI RUDARJI SO SI PRIBORILI PREHODNO ZASTAVO

Iz poročila tekmovalne komisije za rudnike v Sloveniji je razvidno, da so zasedli prvo mesto v junijskem tekmovalju hrastniški rudarji, drugo rudnik Trbovlje in tretje mesto rudnik Zagorje.

Rudnik Hrastnik je od letošnjega aprila povečal proizvodnjo za 4,2 odstotka, proizvodnja debelega premoga pa se je dvignila celo za 16,7 odstotka. Rudarji so prištedili tudi 21,7 odstotka jamskega lesa. S temi uspehi v obnovi domovine so si rudarji priborili prehodno tekmovalno zastavo, ki jim je bila te dni svečano izročena.

stotka, proizvodnja debelega premoga pa se je dvignila celo za 16,7 odstotka. Rudarji so prištedili tudi 21,7 odstotka jamskega lesa. S temi uspehi v obnovi domovine so si rudarji priborili prehodno tekmovalno zastavo, ki jim je bila te dni svečano izročena.

SLOVENSKA JABOLKA ZA ČEŠKOSLOVAŠKO

Konec meseca julija je državno podjetje »Sadje« poslalo v Češkoslovaško 111 vagonov jabolk. Jabolka so nakupovale nabavno-prodajne in sadjarsko-vinogradniške zadruga. Strokovnjaki so ugotovili, da Slovenija še ni izvažala tako lepega in strokovnjaško izbranega sadja.

TEKMOVANJE V LJUDSKI PROSVETI

Po slovenskih vaseh, okrajih, okrožjih se je kljub poletnemu poljskemu delu pokazala velika delavnost tudi v ljudski prosveti. Vsepovsod se pripravljajo dnevi in tedni ljudske prosvete, tekmovalna pevskih zborov, gledaliških družin in godb, dnevi ljudskih univerz in izobraževalnih predavanj s poučnimi vzgojnimi filmi, dnevi slovenske knjige in ljudskih knjižnic, recitacijski večeri in večeri domačih pisateljev, dnevi in razstave likovne umetnosti in ljudskih umetnikov, dnevi šaha. Ponekod bodo imeli tudi razstave stenskih časopisov, krajevnega partizanskega tiska in kulturnega dela iz narodno osvobodilnega boja, zemljevidov partizanskih bojev, uničenih vasi, partizanskih umetnin, dalje razstave ljudske umetne obrti, ročnih del partizanov in drugih. Tekmovalna bodo iz posameznih krajev, tovarn, množičnih organizacij, okrajev in okrožij izločila najboljše skupine in s tem pokazala doseženo stopnjo kakovosti.

Ob koncu ljudsko-prosvetnih prireditvev bo v Ljubljani kongres ljudske prosvete, na katerem bodo pregledali uspehe, potrebe in nove probleme prosvete. Na podlagi novih sklepov bodo usmerili prosvetno delo v jeseni in zimi.

VINKO POLJANEC

neustrašeni borec za pravice slovenskega ljudstva

Pred osmimi leti je umrl od gestapa zastrupljen v Škocjanu v Podjuni župnik Vinko Poljanec. Tako govori krvava zgodovina naših dni. In vendar, kadar koli stopim mimo Tinj v odprto Podjuno, mi pride naproti prav on. Kako čudno pričujoči so nekateri ljudje na tem svetu. Zaman so jih zastrupili, obglavili, ubili, streljali v njihove prsi. Ljudje, ki so napolnili toliko človeških src, prisluhnili njihove vemu utripu in tajnim odmevom, povežali sto in sto duš, prižgali sredi najtemnejše noči toliko svetlih zvezd in upov: ne, taki ljudje res ne morejo umreti.

Tako tudi Vinko Poljanec med nami nikdar ne bo umrl. Iz južne Štajerske je prišel kot mlad bogoslovec k nam na Koroško in postal neustrašen borec za naše pravice. Preveč širokogruden, da bi upošteval ozkosrčne nazore dela duhovščine, ki je proglasila, da se mora vse življenje naroda urejati na strogo cerkveni podlagi, obenem pa preveč bojevit in samosvoji, da bi bil zadovoljen z onemoglim brezdeljem gospode, ki je reševala narodni problem bolj iz oblakov, se je kmalu znašel sredi političnega, kulturnega in gospodarskega dogajanja na Koroškem.

Spoznal je, da ni dovolj, če gledamo narod od daleč in ga vabimo za seboj z lepimi besedami, ampak da je treba med ljudstvo, z njim živeti in trpeti, boriti se in delati, skrbeti zanj z vsemi močmi, da ostane zvest sebi in svoji zemlji. Ker je bil človek, ki ne more živeti sredi svojih štirih sten in ki noče reševati narodnega vprašanja na potrpežljivem papirju, je bil naj srečnejši, kadar je stal sredi množice. In tako je potoval na shode in prireditve od Pliberka do Šmohorja, od Sel pod Košuto do Djekš pod Svinjo planino. Vedno znova je našim ljudem vlival poguma in nove vere v bodočnost, da pod težo razmer ne bi omagali. Bil je velik in preprost, a pri tem veder in korajžen kakor fant sredi svojih, bil je človek širokih razgledov in bodre vere v naše življenje, ki ni obupoval in ozkosrčno pretiral. In nič kolikokrat je bil junak med nami! Odločen in neustrašen bojevnik se ni bal povedati resnice na najvišjih mestih. Ni prosil nikdar miloščine, temveč zahteval, odločno zahteval pravico in upoštevanje slovenskega ljud-

stva kot enakopravnega naroda. Vendar se je pri tem strogo zavedal in tudi poudarjal, da je beseda o enakopravnosti stara, da so z njo le prečesto varali ljudi in narode in da je ni enakopravnosti, ne kulture in ne gospodarske brez politične neodvisnosti. Povsod so bile jasne njegove zahteve: v deželnem zboru, v Kmečki zbornici, če je govoril kot predsednik Prosvetne zveze ali tudi samo v pogovoru s študenti, ki jim je bil vedno svetovalec in tudi radodaren pomočnik. Nič

manj jasna ni bila njegova beseda na prižnici, ker je povsod poznal samo eno — čistost in lepoto resnice.

Tako je župnik v Škocjanu vedno zvesto čuval plamen slovenstva, ga gojil in skrbel, da nikoli več ne bo ugasnilo v srcu našega ljudstva. Iz njegove šole so rasti ljudje, ki so se zavedali dolžnosti do svojega rodu in ki so bili pripravljeni, boriti se za svoje pravice proti komur koli. On je vzgojil Dobrovnikovo in Komarjevo družino in druge, ki niso nikoli klonili pred nasiljem in ki so s krvjo zapečatili svojo zvestobo. Kaj čuda potem, če se je sovražstvo nasilnikov obrnilo na j p r e j proti značajnemu, neupogljivemu možu, ki je vcepljal vsem koroškim Slovencem ljubezen do za-

tiranega in ponižanega naroda. Sovražstvo nemških imperialistov in domačih odpadnikov je šlo do skrajnosti! Zastrupili so njegovo telo, strli dragoceno življenje v prepričanju, da bodo z uničenjem naših najbolj borbenih mož strli tudi naš odpor in nas potepali v tla. Ni se jim posrečilo! Pogreb Vinka Poljanca je bila manifestacija neuklopljive življenjske volje Slovenske Koroške. Tudi ni nič pomagalo, da sovražstvo ni obstalo niti pred veličastvom smrti in je oskrnilo Poljančev grob, ki so ga polili z bencinom in zažgali vence in sveče cvetje.

Njegove jasne besede so tudi po smrti padale kakor blagoslov na izmučeno zemljo, narod pa se je pripravil na svoje vstajenje. Treba je bilo mnogo trpljenja in neizmerno žrtv, toda v teh letih je nešteto naših ljudi odločno kakor še nikoli poprej zahtevalo pravico in svobodo, dokler se pod udarci svobodoljubnega sveta končno ni zrušil strašni nacizem.

Osem let počiva Vinko Poljanec! Cvetje krasí njegov grob ob cerkvi v Škocjanu, kjer počiva sedaj poleg njega Kutej, kjer počiva tudi Ražun. Kaj bi nam povedal danes Vinko Poljanec, če bi lahko kot nekdanji stopil med nas in nam govoril na shodih in zborovanjih? »Veseli fant«, kakor se je sam imenoval, bi nas najbrž ne navduševal več za pokrajinske lepote naše zemlje, ker bi mu že ob prvem stavku ustavila besedo zavest, da je ta zemlja kljub tolikim žrtvam še vedno ponižana, da je razdejanih toliko njegovih domov in oplenjenih toliko naših domov. To je Poljančeva beseda danes! Ob njegovem grobu zato prisegamo za obletnico njegove žrtve: »Na tej zemlji smo se rodili, tu smo zrasli, zanjo se bomo tpeji, da ne bo naša samo v smrti, ko nas v grob polože, ampak tudi v življenju.«

—ci.

lerja sprejemati na postajo. Zločinec Frick, Hitlerjev notranji minister, se je v Nürnbergu zagovarjal s proglasom avstrijskih škofov ob priključitvi, v katerem je bilo med drugim rečeno: »Končno se je uresničil tisočletni nemški sen. Z veseljem priznavamo velike zasluge nacionalsocializmu, za nemški rajh in ljudstvo in naš blagoslov bo v bodoče spremljal njegovo delo.«

Ze spomladi leta 1944 se je del nemške inteligence, predvsem dijaštva, uprl hitlerjevstvu in več nemških dijakov in dijakinj na Bavarskem je tedaj izgubilo svoje življenje. Ali ne bi bilo pričakovati kaj takega prej v Avstriji, ako je sodimo po sedanjih izjavah avstrijskih politikov? Toda ničesar takega se ni zgodilo. Avstrijski intelektualci so bili prvi, ki so v navdušenjem sledili Hitlerju in po veliki večini so že pred priključitvijo vsaj simpatizirali z njegovim gibanjem. Zato Hitlerju po prevzemu oblasti v Avstriji ni oilo treba dosti premeščati ali nameščati, ker so tako že povsod sedeli njegovi ljudje. In kako je zločini, ki so jih izvršili na nekdanji avstrijskem ozemlju, predvsem na Slovenskem Koroškem ali v nanovo priključenih krajih Slovenije? Mislim, da ni treba več dokazovati, da je teh zelo mnogo. Tudi na tem ozemlju je mnogo hiš in vasi, ki so jih požgali z živimi ljudmi vred. Hitlerju ni bilo treba pošiljati v te kraje Prusov, ki naj bi opravili to delo, kajti med Avstrijci jih je našel dovolj, ki so bili pripravljeni, da se oprimejo pruskih vzorov, tako n. pr. Maier-Kaibitsch in ves njegov zločinski štab. Ko je spomladi 1945 že ves svet vsak trenutek pričakoval kapitulacijo nemške armade, se je v Münchenu dvignil narod in hotel ta razvoj pospešiti. Ta upor je bil prešibek in SS ga je lahko zadušila v krvi. Toda ali smo v Avstriji slišali vsaj o čem podobnem?

Mislim, da si od takšnega avstrijskega ljudstva ne bi mogli nadejati, da bi se v tej vojni postavilo na stran zaveznikov, ako bi leta 1939 še obstajala svobodna Avstrija. Čemu potem toliko vpitja o krivičnem ravnanju z Avstrijo? Drugi narodi, ki jih je pokvarjeno fašistično vodstvo zapeljalo v vojno na strani nacistične Nemčije, so še v teku vojne našli dovolj poguma in zdravih sil, da so uničili v svoji sredini fašistično zalego in tako našli pot k zaveznikom. Zato se z njimi ravna sicer kot s premaganci, a se vendar upošteva, da so bili pripravljeni dokazati svojo spreobrnitev tudi z dejanji in s krvavimi žrtvami. Avstrija pa tega ni napravila, ker je bila pač preveč prepojena z nacističnim duhom. In danes se avstrijski politiki obnašajo, kakor bi bila Avstrija zares tista velika žrtev, ki bi morala biti po njihovem mnenju že kar na strani zmagovalcev. Videti je, da bi bilo tako vseč tudi svetovni reakciji, ki vidi v današnji Avstriji svojo najboljšo oporo v Srednji Evropi. Kako je leta 1939 avstrijsko ljudstvo mislilo in hotelo, nam na svoj način pojasnjuje vojni zločinec Göring, ki je pred sodniki v Nürnbergu dejal v svojo razbremenitev, da pri vkorakanju v Avstrijo nacisti niso rabili orožja, ker jih je avstrijski narod sprejemal s cvetjem.

Dr. Luka Sienčnik.

Karl Destovnik-Kajuh:

Pet in dvajset

Pet in dvajset nas je tu zaprtih, pet in dvajset lic udrtih, pet in dvajset naših človeških, petdeset oči ognjenih. Kri iz ust, s čela in iz prstov lije, kakor pse nas policija bije; kdor pa ni ko pes jim vdan, več, za take so samice, trd beton in brez odeje, od glada umiraš in od žeje, po telesu lazijo stenice... Misli, trudne misli plazijo se

v nas. Proč vrzimo trudne misli — ni je smrti brez življenja, ni svobode brez trpljenja, vse prošle bo kakor kalna reka. Proč jo vržeš, če pretresna je obleka. Človek, novi človek vstal bo iz človeka.

Ali se godi Avstriji krivica?

Od prvega dne obnovljene avstrijske republike vedno znova srečujemo izjave avstrijskih politikov, da Avstrija ni nikomur napovedala vojne in da je zato ni mogoče šteti med sovražniške zavezniške države; ne morejo razumeti, zakaj se z Avstrijo ravna kot s premagano državo. Res je, da Avstrija ni nikomur napovedala vojne iz enostavnega razloga, ker je ni bilo. Bilo pa je avstrijsko ljudstvo, ki je še malo prej predstavljalo Avstrijo in treba bo pogledati, kako se je to ljudstvo obnašalo ob priključitvi in med vojno. Če bomo to storili vestno in nepristransko, bomo nujno prišli do sklepa, da bi bila Avstrija, ki je v svojih mejah imela takšno ljudstvo, brez dvoma prva, ki bi se podala na pot zavezništva z nemškim rajhom. Jasno nam bo postalo, da ne bi bil mogoč noben avstrijski politik, ki bi si upal pred avstrijskim ljudstvom zagovarjati avstrijsko nevtralnost ali celo zavezništvo z velikimi zavezniki v času, ko bi se tisočletni rajh boril za svoj »biti ali ne biti«. Spoznali bomo tudi, da tedaj v Avstriji ni bilo avstrijskega ljudstva, temveč da so bili z malimi izjemami samo Nemci, celo ultra-

Nemci. Avstrijski demokrati so pred fašizmom kapitulirali že leta 1934, ko so morali v februarjskih bojih ugotoviti, da v podeželju nimajo dovolj pripadnikov, ki bi bili pripravljeni za svoje prepričanje tudi nekaj žrtvovati. Ti so se omejili samo na Dunaj in Linz in

še tam niso bili močni dovolj, da bi uspešno kljubovali prodirajočemu avstro-fašizmu. Po tem neuspehu so vidnejši socialistični voditelji zapustili deželo, njihovi pripadniki pa so se polagoma porazgubili, mnogi med njimi tudi v vrstah NSDAP. Posledica tega je bila, da avstrijska demokracija ni več našla sile, ki bi se mogla upreti nacizmu, ko je leta 1938 svečano vkorakal v Avstrijo. Nasprotno, tudi mnogi nekdanji voditelji avstrijskih demokratov so v Hitlerju videli svojega rešitelja. Kakšno pot je šlo avstrijsko ljudstvo pozneje, smo v teku razvoja lahko v zadostni meri opazovali. Spomnimo se samo prihoda nemške vojske v Celovec, prihoda Hitlerja in drugih nacističnih oblastnikov. Avstrijsko ljudstvo je tedaj množično na pol ponorelo od samega navdušenja, ženske so jokale že ob pogledu na »Führerja« in v svoji zamaknjenosti je marsikatera zagledala okrog njegove glave pravi »svetniški sij«, kakor sem jih na lastna ušesa slišal govoriti. Danes bi seveda najraje vse te navdušenke dokazale, da so bile samo prisiljene, da so šle k paradnim sprejemom. Vsak otrok pa ve, da se tako ne obnaša tisti, kdor je pri stvari z notranjim odporom, torej prisiljen.

Tako je bilo pred vojno, ko se je hitlerjevstvo še odevalo z ovčjim kožuhom. Kako pa je bilo za časa vojne, ko je nacizem v vsej grozoti razgalil svoje satanske namere, ko je uničil milijone nedolžnih žrtv? Ali je mo-

goče tedaj avstrijsko ljudstvo spregledalo in spremenilo svoje naziranje? Ne! Nasprotno. Vsem poznavalcem razmer je bilo znano, da so pri pouličnih nabiralnih akcijah avstrijske pokrajine zbrale sorazmerno največ. Tu se je zbiralo s pravim navdušenjem. Imel sem sam nešteto priložnost opazovati, kako so se prišli iz rajha zgražali nad vsiljivostjo avstrijskih nabiralcev. Vsiljivi pa so bili zato, ker so verovali v Hitlerja in njegovo vsememško poslanstvo še v času, ko so se rajhovci že od njega odvrčali. Ze v letih 1942 in 1943 sem večkrat govoril z Bavarci in Porenjci, ki so mi zagotavljali, da pri njih doma že zdavnaj nihče ne pozdravlja več z dvignjeno desnico, kot je to bilo tedaj v Avstriji še vedno v navadi. Nemško ljudstvo se je torej mnogo pred avstrijskim odvrnilo od Hitlerja, ker je mogoče spoznalo njegova zločinstva. Kljub temu pa danes zahteva Avstrija, naj bi se ravnalo z njo kakor s pravo nacistično žrtvijo. Človek se vprašuje, s kakšno utemeljitvijo si Avstrija lasti pravico, naj bi se z njo ravnalo povsem drugače kot z Nemci. Če pomislimo, da imajo nemški protestanti vsaj svojega patra Niemöllerja in nemški katoličani svojega nadškofa grofa v. Galena, ki sta si že med vojno upala svariti pred slepo pokorščino hitlerjevskim voditeljem in potem primerjamo, kaj so napravili avstrijski škofje. Koroški škof Adam Heffer je bil menda edini škof, ki je šel Hit-

Po naši zemlji

„Miklova Zala“ zmaguje

V nedeljo 11. avgusta me je zanesla pot v naš lep Pliberk. Prijetno sem bil presenečen, da sem lahko prisostvoval uprizoritvi naše narodne igre »Miklove Zale«, ki so jo igrali fantje in dekleta iz okolice, pod vodstvom tov. Ivana Krajčerja in Hanina. Dvorana v pliberški meščanski šoli je bila nabito polna in velika množica ljudstva je morala oditi, ker ni bilo več prostora. Na žalost so zaradi pomanjkanja časa odpadle deklamacije, ki so bile prvotno na sporedu. Moški pevski zbor pod vodstvom tovariša Zdravka Hartmana je izpolnil program z narodnimi pesmimi in povezal v odmorih posamezna dejanja. »Miklova Zala«, ki je izraz slovenske duše na Koroškem in jo naše ljudstvo vsepovsod tako razume, je v Pliberku za občinstvo, posebno še za igralce pomenila izredno doživetje. Uprizoriteljji so morali premostiti velike težave in s vendar na vse gledalce napravili vtis velike discipliniranosti in vztrajnosti. Zato je občinstvo zahtevalo še drugo uprizoritev, kar so igralci rade volje obljubili za četrtek 15. avgusta v Nonči vasi.

Seveda nisem hotel zamuditi prilike in sem se tudi na ta dan pridružil velikemu romanju v Podjuni, ki je bilo namenjeno zahvali za mir. Več tisoč glav množica se je zgrnila okoli male cerkvice v Nonči vasi. Popoldne pa je bil kozolec, ki ga je dal na razpolago Štavadherjev oče za »Miklovo Zala«, mnogo premajhen, da bi sprejel vse tiste, ki so si hoteli ogledati »Zalo« na novo ali še enkrat. Prostor je bil lepo urejen in pripravljen za sprejem številnih gostov. Igralci se niso ustrašili pobalinskega dejanja domačih nacističnih podreptnikov, ki so v noči na četrtek vlomili v Štavadherjev mlin in tam uničili vse kulise. Mnogo truda je stalo igralce in režiserja, da so si sami izdelali nove kulise prav za »Miklovo Zala«. V kratkem času so postavili

nov oder, čeprav brez slikanih kulis, toda to jim ni vzelo poguma in ponosa za nadaljevanje dela. Govornik tovariš Jelen Tone je kot zastopnik Slovenske prosvetne zveze ostro ožigosal in obtožil elemente, ki uničujejo vse, kar je slovenskega, s pomočjo neodgovornih nacistično vzgojenih smrkačev. Prav tako je domači govornik tov. Potočnik Lovro obsojal početje ljudi, ki na drugi strani slepijo javnost z načrti o nekakšni »slovenski avtonomiji« in se po potrebi predstavljajo tudi kot »Slovenci«, v resnici pa na tak način prodajajo naivne duše za umazane cekine. Ljudstvo ogorčeno zahteva zadoščenje za taka podla dejanja in izjavlja, da bo v ponovnem takem primeru prisiljeno poseči po samopomoči.

Slučaj je hotel, da je prispel med prireditelji v Nončo vas tudi zastopnik britanske radijske družbe iz Celovca gospod Sharp, ki je snemal ljudsko petje slovenskih narodnih pesmi na plošče. Imel je dovolj priložnosti, da si ogleda razdejanje, ki so ga prizadejali slovenski kulturni organizaciji nacistični pobalini. Slišal je tudi, kako se je ljudstvo zgražalo nad takim početjem. Opazil pa je tudi lahko discipliniranost in vztrajnost slovenskih prosvetašev, ki so jo ohranili kljub predrznosti storilcev. Mislim, da gospod Sharp pač ne dvomi več o pravem licu Slovenske Koroške, niti o »kulturni avtonomiji«, kakršno predlagajo Avstrijci koroškim Slovincem.

Očividno so hoteli pripadniki novega pojmovanja kulture prepričati »Miklovo Zala« prav v Nonči vasi. Vendar se jim to ni posrečilo. Užaljeni, a ponosni igralci so tokrat položili v igro vsa svoja čustva in pobalinsko početje je le še doprineslo k uspehu prireditve.

Vsem pliberškim prosvetašem lahko izrečemo pohvalo. Pogumno na delo in uspehi bodo še lepši. Nino.

NEDELJSKA ZBOROVANJA OF

Preteklo nedeljo je bilo več zelo lepo uspešnih zborovanj Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško. Shoda v St. Ilju ob Dravi se je udeležilo blizu 400 ljudi. Tovariš dr. Mirt Zwitter je govoril o položaju koroških Slovencev in za svoja izvajanja žel navdušeno odobravanje poslušalcev. Domači pevski zbor pod vodstvom tov. Pavleta Kernjaka je zapel več partizanskih in narodnih pesmi ter s tem še povzdignil razpoloženje zborovalcev.

Istočasno je bilo zborovanje Osvobodilne fronte v Borovljah, ki se ga je udeležilo nad 450 ljudi. Shod je otvoril in zaključil tov. Urh Olipic, k položaju pa je spregovoril tov. Franci Primožič. Zborovalci so v velikim zanimanjem spremljali izvajanja govornika in na koncu sprejeli dve resoluciji. V prvi zahtevajo odstranitev nacistov iz javnih služb, v drugi pa zahtevajo odstranitev nacističnih učiteljev. Obe resoluciji sta bili govornjeni ljudstvu iz srca.

Tudi zborovanje Osvobodilne fronte v Zelezni Kapli je dobro uspelo. Nad 200 poslušalcev je napeto sledilo izvajanjem tov. Toneta Jelena, ki je podal sliko sedanjega položaja koroških Slovencev.

»KMEČKI DAN« V PODJUNI

V Šmihelu pri Pliberku je Kmečka zveza za Slovensko Koroško priredila v nedeljo 25. avgusta »Kmečki dan« s tekmo koscev na Šercerjevem travniku. Za prireditev je vladalo veliko zanimanje. Na »Kmečki dan« je prišlo blizu 1000 ljudi. Na travniku so bili transparenti z napisi: »Zemljo tistemu, ki jo obdeluje« in podobno. Tekmovalo je 12 koscev: prvi je bil Jože Pečnik Rut, drugi Karl Simonič in tretji H. Tajčman. Tekmovalci so bili za trud nagrajeni z lepimi slovenskimi knjigami.

Na prireditvi so v imenu Kmečke zveze govorili predsednik Mikl Karl in Stanko Kr aut, v imenu OF pa sekretar POOF Karl Pr uš n i k. Po tekmi so bile deklamacije, plesi na prostem in kolo. Prireditve je bila navdušeno prisrčna in se je izvedla v popolno zadovoljstvo prirediteljev in udeležencev.

ŠT. VID V PODJUNI

Dne 11. avgusta smo uprizorili na farovškem skednju igro »Naša kri«, ki je zelo dobro uspela. Vloge so bile posrečeno izbrane in naši mladi igralci so se izvrstno živeli v vsebino te, za nas na Koroškem tako aktualne igre. Saj veže iz nje isti duh slovenskega narodnega ponosa in samozavesti, ki so ga naši fantje in dekleta dejansko pokazali v dobi naše oborožene borbe proti nemškemu fašizmu. Tovariš Tone Wutte nas je v svojem govoru opozoril na bogastvo slovenske kulture ter nam pokazal njeno povezanost z našo borbo v okviru OF, ki je edina časa primerna politična organizacija. Pred igro in med posameznimi dejanji so se vrstile deklamacije in so tekmovali naši domači zbori z novo borbeno in narodno pesmijo.

Dne 18. avgusta, na »Rikarsko žegnanje«, smo priredili v Pogrčah na prostem šaljivko »Kralj Herod«. Gasper je izvedel svojo vlogo mojstrsko. Domači mladi moški zbor je predvajal lepe partizanske pesmi. Prireditve je bila na istem mestu, kjer je bil pred letom dni eden prvih največjih mitingov na Koroškem po zlomu Nemčije.

Ob mraku pa se je priklatila tolpa znanih nacističnih razgrajačev, ki so motili svojčas že prireditev v Škocijanu in tam pretepali naše manifestante. Kljub navzočnosti avstrijskih varnostnih organov nacistom ni bilo za branijo ponovno izzivanje in motenje običajnega domačega plesa. Enega

domačih fantov so napadli med potjo, ko se je vračal domov.

Naše ljudstvo, ki je aktivno sodelovalo v oboroženi borbi proti nacistom, ki je dalo 30 partizanov in darovalo pet življenj, ne bo trpelo še nadaljnega motenja svojih prirediteljev, ki ga povzročajo nacifašisti. Od avstrijskih oblasti pa odločno zahtevamo, da naj že končno enkrat odstranijo z našega ozemlja vse preostale nepoboljšljive fašiste. T.

SEDEM ŽUPANOV V ŠTIRINAJSTIH MESECIH

Mislim, da na Koroškem, pa tudi v celi Avstriji ni občine s takim številom županov v tako kratkem času, kakor jih izkazuje naša občina Vernberk pri Beljaku. V štirinajstih mesecih po polomu nacizma smo jih imeli kar sedem, ki jih štejemo takole: 1. socialist, 2. nacionalsocialist, ki je bil župan tudi ves čas Hitlerjevega režima, 3. komunist, 4. socialist, 5. komisar (Dunajčan), 6. socialist in 7. socialist, po imenu Jelič Ignac iz Vinar, rojen Slovenec. Na to ga opozarjamo, da ne bo pozabil, opozarjamo ga tudi, da zadržati demokracijo in ta zahteva pravičnost, to se pravi: pustiti ali dati vsakemu svoje! Toda ne tako, kot so delali doslej, ko so iz občinskega odbora odstranili vse Slovence. Novega župana opozarjamo tudi na to, da je pri uradnem ljudskem štetju leta 1910 štela občina Vernberk samo 254 Nemcev in 2.072 Slovencev. Danes pa Slovenci pri občini nimajo nobene besede. Kako je z našimi pravicami, ki so nam jih obljubili, in kako je z demokracijo na Koroškem? Pravijo, da ženske ne držijo besede. Kakšni so pa potem tisti »možje«, ki so tako radodarni z obljubami. Juri.

IZ ŠMARJETE V ROŽU

Na robu lepega Roža, precej visoko ob pobočjih, leži Šmarjeta, kamor spadajo tudi prijazne vašice ob hribih in v dolini. Kakor smo bolj ob koncu Roža, tako smo pač tudi med zadnjimi, ki se ti oglašamo, naš »Slovenski vestnik«. Ti edini zastopaš in boš zastopal pravice našega naroda, ki je toliko pretrpel v svoji zgodovini, da si zarje svoje svobode skoro ne zna več predstavljati. Minula sta že dobra dva meseca, odkar prihajaš med nas. Bodi pozdravljen, dragi prijatelj, tovariš in glasnik pravične borbe našega v ognju trpljenja in boja prekaljenega slovenskega ljudstva na Koroškem!

Roža je bila pot, ki smo jo prehodili tudi mi Šmarječani. Trdno smo odločeni, da jo bomo nadaljevali, dokler nam ne zasije sonce svobode. Žal, da je tudi med našimi vaščani še mnogo fašističnega duha, ki ovira razvoj in napredek, čeprav je bil že več kot pred enim letom uničen nacizem. Razne stranke in organizacije se še vedno poslužujejo istih nacističnih metod kakor vojni zločinec Maier-Kaibitsch. ZAS kot naslednica nekdanjega »Heimatbunda« kai rada sprejema v svoje vrste ilegalce in pobornike fašističnega nasilja.

Kljub oviram pa naša mladina prav požrtvovalno in uspešno opravlja narodno in kulturno delo. Minulo zimo in spomlad je trikrat nastopila sama, dvakrat pa skupno z Glinjčani. Za Malo gospojnico 8. septembra pa namerava ponoviti igro »Tri sestre« in s tem povezati občni zbor novoustanovljenega prosvetnega društva. Želja vseh občanov je, da bi postal naš farmi dom kmalu tudi prosvetni dom, kjer se bomo navduševali za lepoto naše besede in naše pesmi.

Pa še malo o gospodarstvu. Da bi izboljšali razsvetljavo in način gospodarjenja, smo se odločili, da bomo na Kočuhi, Dulah, Dobravi in Loki napravili električno napeljavo. Sestavili smo odbor, ki skrbi za dobavo materiala in za izvršitev dela. Gradnja transformatorja bo v kratkem končana. Vprašanje žice pa je do sedaj še odprto. Upamo, da nam ob dolgih

zimskih večerih ne bo treba več sedeti pri petrolejki.

Letina belega žita je bila bolj srednja, ostalo pa je, posebno še ajda, zaradi toče utrpelo precej škode. Krma je letos glavno vprašanje naših gospodarjev, in vse kaže, da se bo moralo skromno število naše živine še skrciti. Janez.

KAPLA — PODLJUBELJ

To ti je bil občni zbor! Kar na prostem pri prijazni Močnikovi kmetiji v Lipljah so se zbrali v soboto 10. avgusta zvečer prosvetaši iz Kaple in Podljubelja. Prosvetno društvo Kapla-Podljubelj je zopet oživelo in nastopi so pokazali, kako se s požrtvovalnostjo tudi v kratkem času lahko pripravi lep spored. Prireditve je otvoril tovariš Jožef Ibovnik, nakar so sledile recitacije, deklamacije in petje. Zelo nas je iznenadil nastop mladine. Res nisimo pričakovali tako številnega mešanega zbora in občinstvo skoraj ni moglo verjeti, da je kaj takega v tem kraju mogoče. Mlad in zdrav mešani zbor je žel mnogo pohvale. Tajnik Prosvetne zveze, tov. dr. Mirt Zwitter, je v lepem in primernem nagovoru orisal pomen in delo ter naloge naših prosvetnih društev. Govornik je priznal, da je bil ob takem nastopu društvenikov tudi on prijeto presenečen. Prireditve so obiskali v celoti tudi borovljski pevci in z lepimi spevi slovenskih pesmi izpopolnili ta res uspehi občni zbor. — Zvedeli smo, da se društveniki že pripravljajo na igro »Divji lovec«. Prav tako, tedaj se bomo zbrali še v večjem številu.

PARTIZAN HERLE

Bilo je krasnega dne meseca avgusta. Na Rikarski planini so dozorevale borovnice, ko je ing. Herle — Franci — vodil naše fante partizane s Koroške na Dolenjsko, kjer so divjali hudi boji. Bilo je v času, ko si lahko za vsakim grmom pričakoval gestapovca ali SS-ovca. V bližini je bilo nekaj žensk in ko so se partizani ustavili, da bi se odpočili od dolge in nevarne poti, so poklicale tovariša Francija k sebi in mu dale malico. Fantje so ostali nekaj časa sami in opazovali krasno naravo. Nenadoma se nagne eden k drugemu in mu pove, da je slišal nekaj takšnega, kot bi nekdo repletal puško. Tudi drugi je slišal isto. Tovariš Franci se je medtem vrnil k njim in začeli so nek drug pogovor in sumljivi ropot se ni več pojavil. Ker ni bilo nikjer žive duše, so že pozabili nanj.

Dvignili so se k odhodu in v tem je počil strel. Tovariš Franci se je zgrudil zadet in težko ranjen, ostali, ki so bili vsi neoboroženi, so se razkropili. Nemci, ki so se bali, da bi bili partizani v zasedi si niso upali blizu ves dan. Šele drugi dan so se opogumili in šli k njemu, pa mu še umirajočemu niso privoščili kaplje vode, ampak so mu z mukami skrajšali življenje. Tovariš Franci je padel in odšel mučniške smrti od nas, daroval je svoje mlado življenje za srečo in blaginjo svojega naroda in počiva še danes na grebenu Rikarske planine v Ziljski dolini.

Njegov rojstni kraj je nekje na spodnjem Koroškem in prosimo sorodnike, naj se oglasijo na sledeči naslov: Jože Sluga, Korpiče 15, pošta Rikarja vas pri Beljaku.

Obvestilo

Zveza političnih internirancev in preganjancev za Slovensko Koroško (Slovenska sekcija KZ-Verbanda za Koroško) uraduje vsako sredo, četrtek in petek ves dan v Celovcu, Salmstrasse 6.

Vsi interniranci in politični preganjanci naj se v teh dneh javijo, da izpolnijo vprašalne pole.

Slovenska prosvetna zveza naznanja

za nedeljo 1. septembra:

V Selah: Občni zbor prosvetnega društva »Planina« ob 11. uri dopoldne v društveni dvorani.

V Dobrli vasi igra »V krvi« ob 15. uri v Narodnem domu.

Dr. Matko Scharwitzl:

Enakost in pravica

Nemci so v stari avstro-ogrski monarchiji neprenehoma zatrjevali, kako so nasproti Slovincem pravični, pozneje v prvi republiki so poudarjali, da so koroški Slovenci enakopravni z Nemci in predstavniki druge republike zagotavljajo leta 1945, da je Avstrija naravnost vzorno rešila narodnostna vprašanja.

Če hočemo ostati stvarni, bomo rekli, da je toliko hvaljena »enakopravnost« do neke mere veljala za tiste Slovence, ki so se izneverili svojemu narodu in postali — Nemci. V uradnem jeziku so take novince po potrebi krstili tudi za Korošce ali vindišarje.

Pravice in resnične enakopravnosti — to vemo iz nešteti izkušenj — tudi v bodoče ni mogoče pričakovati od tistih Avstrijcev, ki še vedno prisegajo na nacistične ali polnacistične parole, čeprav jim nadevajo pisane demokratične oblečke. Ti gospodje še vedno govorijo in sanjajo o nekem avstrijskem poslanstvu v Podonavju in na jugovzhodu Evrope, razume se v gosposki vlogi.

Nemško raznarodovalno delo se izvaja na Koroškem že več stoletij, načrtno in posebno nasilno pa kakih sto let. V tem času so namenoma zastupljali slovensko ljudstvo s pomočjo šole in nemške uprave, ki je bila dosleden izraz nemške ošabnosti in nasilja. Na ljudi so tudi vplivali z duhovnim pritiskom, jih tako načrtno odtujevali lastnemu narodu in ustvarjali iz njih odpadnike, janičarje. Z enakimi metodami so hoteli germanizirati veliki del slovanskega vzhoda, kar je pred nedavnim poudaril tudi minister Molotov v Parizu.

Razume se, da tako v svojem zunanjem in notranjem razvoju ovirano ljudstvo ni moglo brez daljšega svobodnega življenja dozoreti tako daleč, da bi neposredno po suženjstvu lahko svobodno odločalo o svoji usodi, kakor so to zahtevali od njega leta 1920. Zato je tudi jasno, da temu glasovanju ne moremo priznavati, da je bilo resničen izraz ljudske volje. Ljudstvo, ki je tedaj glasovalo, zaradi trajnega suženjstva ni imelo nobene priložnosti, da bi svojo svobodno voljo izoblikovalo.

Zato je tudi danes popolnoma brez miselno govoriti o tem, da bi se koroškemu ljudstvu s kakšnimi mednarodnimi predpisi in pogodbami lahko zagotovile njegove pravice. Temu ljudstvu so desetletja in desetletja načrtno ravnali prirojeno ljubezen do lastnega

naroda in mu namesto nje vcepjali mržnjo in sovraštvo do njega, sramotili so mu materin jezik in blatili njegovo narodno čast. Tako so v teku desetletij omajali narodno samozavest in zaupanje v sposobnosti in napredek lastnega naroda. Take boleznin v ljudski duševnosti ni lahko ozdraviti. Potrebna je tesna naslonitev na narodno celoto in brezpogojno popolnoma svobodno narodno izživiljanje. Ni zadosti nekaj ur šolskega pouka v materinem jeziku, potrebna je celotna uprava v narodnem jeziku ljudstva, potrebna je šola, ki priznava in vzgaja narod-

nega duha, potrebna je popolna gospodarska enakopravnost, z eno besedo: Treba je najprej popraviti storjene krivice!

Slovensko ljudstvo na Koroškem nikdar ni imelo šol v svojem jeziku, zato je imelo tem večje težave z naščajem inteligence, ki bi bila zlasti v zadnjem stoletju za narodov razvoj neobhodno potrebna. Ravno s tem, da so ovirali ali celo onemogočali naščaj slovenskega razumnštva, dokazujejo načrtnost ponemčevanja. Ljudstvu je treba preprečiti, da bi se izobrazilo, potem igra z njim ni težka. To so iste metode, ki so se jih posluževali Nemci na Poljskem in po ostalem slovanskem vzhodu. — Če se slovenski izobraženec na Koroškem ni hotel izneveriti svojemu narodu, ni dobil v

deželi namestitve in je moral po svetu ali kamor koli, na Koroškem zanj ni bilo prostora. Izjema so bili duhovniki, vendar je vrhovna cerkvena oblast v deželi prav tako podpirala raznarodovanje, namesto da bi se mu uprlo.

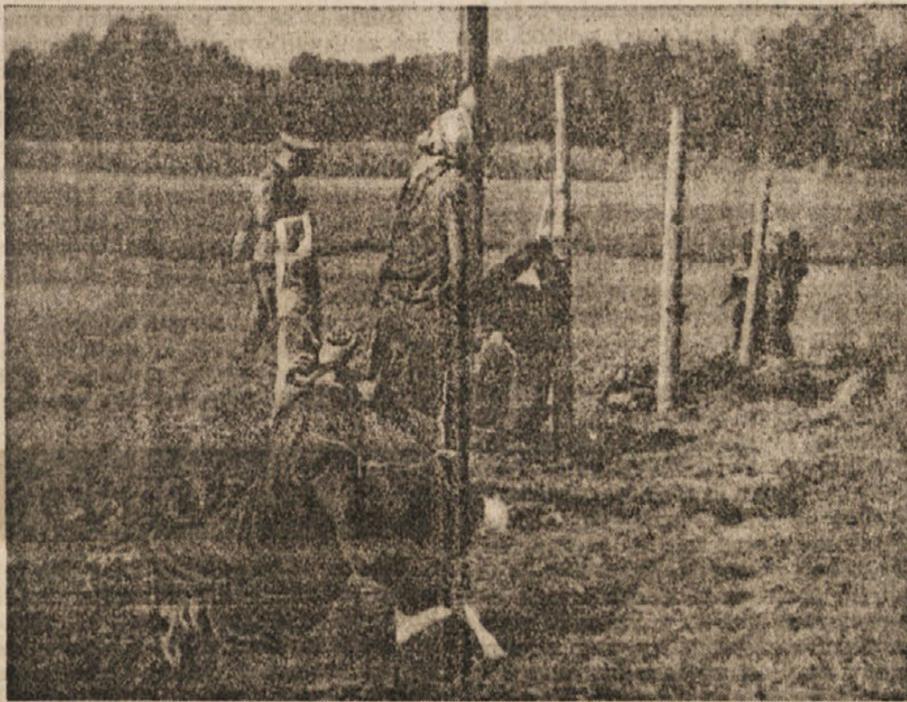
Ker so navsezadnje ostali v glavnem samo kmetje in delavci Slovenci, so to zatirano ljudstvo zasmehovali in poniževali kot manjvredno. To je imelo seveda spet neugodne posledice že zaradi tega, ker je izpolnjevalo sistem zasužnjevanja. Tako je v teku časa nekdanja slovenska Koroška po načrtni germanizaciji in kolonizaciji postala navidezno skoro do tri četrtine nemška, po javnih napisih, po uradih in uradnikih ter po šolah pa sploh nemška. Na tisoče Slovencev je moralo zapustiti deželo in iskati kruha v tujini, ker so jih na rodni tleh izpodrinili nemški naseljenci.

Značilni za koroške razmere so bili lepaki, ki jih je leta 1941 deželna oblast ukazala nabiti po vsem slovenskem ozemlju od Šmohorja in Beljaka čez Celovec do štajerske meje, kjer so grozili: »Korošec, govori nemški!« S tem so nehote dokazali, da je zemlja kljub stoletni germanizaciji še vedno slovenska. Kajti če bi bila Koroška zares nemška, potem tako nasilno in nekulturno poseganje ne bi bilo več potrebno. Mogoče je bilo v tem tudi nekaj slabe vesti, če ima »gosposki narod« v odnosu do drugih narodov sploh kaj vesti.

Ker je slovensko koroško ljudstvo žrtev načrtnega potujčevanja, tudi mednarodne določbe ne morejo rešiti tega vprašanja v okviru današnje Avstrije, ker bi se krivica kvečjemu povečala. V interesu trajnega miru pa se je treba novim krivicam izogibati.

Slovensko ljudstvo na Koroškem danes ni samo tisti narodno zavedni del, ki je kljub vsemu nasilju in kljub ogromnim žrtvam čutil notranjo povezanost z narodno celoto in z njegovo borbo za svobodo, slovensko ljudstvo ima tudi vso pravico, da brani in zastopa koristi tistega dela slovenskega naroda, ki je podlegel nakanam načrtno germanizacije in danes ni zadosti politično dozorel, da bi mogel in znal braniti sam svoje koristi.

Slovensko koroško ljudstvo je globoko uverjeno, da se bodo tokrat v interesu pravičnega in trajnega miru popravile stoletne krivice. Prepričano je, da se bliža konec njegovega suženjstva, ker ne more verjeti, da bi bilo po vseh dosedanjih izkušnjah mogoče podpirati tudi v bodoče nemški imperializem in njegovo razširjanje proti vzhodu in jugovzhodu. To se ne sklada več z duhom novega časa, kajti novi, resnično demokratični človek ne bo več trpel suženjstva, pa tudi ne imperializma.

Zadnja posledica raznarodovalne politike: streljanje talcev

»... Stari Vrtnjak se je ozrl proti domači vasi in ji s trdo, žuljavo roko še enkrat voščil srečo. Potem se je ozrl na pet stebrov in rahla megla se mu je spustila na oči. Iz ran so mu tekli krvavi curki in se mu čez usta prelivali po bradi, vratu, po strgani, mokri obleki, in po tovariših.

Savinec ni stal na svojih nogah. Pretepeni tovariši so ga držali pokonci. Gestapovci so mu prebili desno nogo in res ni mogel stati. Strmel je v stebre, v pet krvnikov, nekje od daleč, daleč pa je še vedno zvenel krik njegove hčere...

»He-ch!« se mu je hripavo zataknilo. Megla z oči mu je izginila in jasno je videl pred seboj, kako vlečejo pet te-

les iz gruče. Počasi so jih premetavali, kakor vreče, nato so jih privezovali na stebre. Gestapovcem so od vneme prihajale pene na usta.

»Prekleti, crknil boš, kot se ti spodobil!«

»Na!« je neki žandar butnil viničarja v glavo, da je zazvenelo v steburu.

»Kmalu boste v nebesih!« In vsi rablji so prasnili v smeh.

Nato so zavezali žrtvam oči. Mari nu je omahnila glava. Gestapovec ga je sunil v tilnik, da so ga na pol mrtega pritrčili na kol.

Viničar iz Hermancev si je skušal strgati obvezo z oči, a ni imel več časa. Naslednji hip je počilo pet strelav... (Odlomek iz »Talcev« Ivana Nemeša.)

njujno prošnjo, da se v svoji preizkušeni narodni zvestobi (völkische Treue) udeležite te skupščine.

Namen je jasen! Ne glede na to, da je srednja šola dostopna le redkim Slovincem, se še ti redki uradniki, profesorji itd., ki ne zaničujejo svojega materinega jezika, premeščajo na Štajersko ali Kranjsko in namesto domačih sinov se v vseh državnih in državnih službah nameščajo Nemci iz cele Avstrije. V tem je tudi pojasnilo, da Slovenci na Koroškem nimajo ali pa imajo samo posamezne slovenske sodnike, zdravnike, živinozdravnike, železniške in poštne uradnike ter profesorje. Pri vsej c. kr. deželni vladi niti enega konceptnega uradnika, ki bi bil koroški Slovenec in bi obvladal slovensko v besedi in pisavi. V deželnem šolskem svetu imajo sicer protestanti svoje zastopstvo, toda Slovenci v tej ustanovi, ki sklepa o usodi 17 do 18.000 slovenskih otrok, nimajo niti enega zastopnika! Stolni kanonik dr. Josip Somer v deželnem šolskem svetu je zastopnik katoliške cerkve in ne zastopnik Slovencev.

Pri vseh sedmih koroških glavarstvih imajo Slovenci, razen tega ali onega pisarčka, samo dva okrajna komisarja, ki obvladata slovensko. V sodstvu pa je navada, da morajo sodni pripravniki — koroški Slovenci — nastopiti pot v Črnomelj ali na južno Štajersko. Dr. Kušej, dr. Ilavnič, dr. Schaubach, dr. Silan so morali vsi to pot in zanje ni več vrnitve, razen če se glasi v službeni oceni, da so »Nemcem naklonjeni« (deutschfreundlich).

Z zdravniki je zadeva še slabša. Na vsem Koroškem je okoli 150 zdravnikov, med njimi je mogoče 6 do 7 Slovencev, ki se z ljudstvom lahko pomenijo po slovensko. Med 50 okrajnimi zdravniki sta komaj dva slovenskega rodu; a tudi ta dva sta nemško usmerjena. Okrajji Pliberk, Velikovec, Bistrice v Rožu, Rožek, Podkloster, Vrba imajo nemške zdravnike, ki navadno ne razumejo niti besede slovenski, čeprav je ljudstvo skoraj brez izjeme slovensko. Poleg tega pa zdravniki sodelujejo pri protislovenski propagandi, kar med ljudstvom gotovo ne more vzbujati zaupanja.

Posebno poglavje so živinozdravniki v slovenskih okrajih. Mesta okrajnih živinozdravnikov za Pliberk, Železno Kaplo, Borovlje, Čajno so ostala po uradnem koledarju za leto 1912 nezasedena. V teh okrajih prebiva samo slovensko kmečko ljudstvo. Ob enem pa se je smatralo za prav in dobro, da se pošlje koroški Slovenec v Paternion, torej čisto nemški kraj. In tako moramo ugotoviti porazno dejstvo, da razen v Celovcu, kjer zna nekaj živinozdravnikov slovenski, na slovenskem ozemlju dežele niti en živinozdravnik ne obvlada slovensko.

In potem se najdejo ljudje, ki si drzno govorijo o slovenskem hujškanju! Teh nekaj slovenskih pisarčkov in komisarjev in sodnih pripravnikov naj torej pojasni »vse močnejše prodiranje oseb druge narodnosti, ki silijo v službo!« Vi hinavci! Poslušajte: Koroška je turški vilajet v najglobljem pomenu besede.

KOROŠKA V BORBI

Koroška javna uprava v preteklosti

(Odlomek iz knjige Franceta Grafenauerja, ki je izšla leta 1913.)

»Da še enkrat na kratko povzamemo: V koroški politični upravi je danes okoli 200 oseb, med njimi 14 Slovencev in 186 Nemcev. V tem je zapadeno osrednja deželna oblast in okrajna glavarstva, ki prihajajo za Slovence v poštev. Tudi naduradniki so že v tem številu vračunani.

V deželni predstavnosti je šest Nemcev in nobenega Slovenca.

Pri deželni vladi je nastavljenih 75 Nemcev in 2 Slovencev.

V deželnem šolskem svetu je dvanajst Nemcev in 1 Slovenec.

Na srednjih šolah in učiteljski in nastavljenih 72 Nemcev in osem Slovencev.

Deželna sodna oblast zaposluje 63 Nemcev in 4 Slovence; sem so všeti samo sodniki in avskultanti v Celovcu in na pretežno slovenskem ali jezikovno mešanem ozemlju.

Državne železnice zaposlujejo 615 oseb, med njimi okoli 15 Slovencev in 600 Nemcev.

Južna železnica zaposluje 182 oseb, od teh 9 Slovencev in 173 Nemcev.

Pri pošti je nameščenih 165 oseb, med njimi 5 Slovencev in 160 Nemcev.

Na državnih uradih je med 110 urad-

niki okoli 8 Slovencev in 102 Nemcev. Kaj naj potem porečemo, če se kljub temu ustanavlja »Društvo nemških državnih nastavljenecv na Koroškem«, ki naj bi zaščitilo ogrožene nemške interese!

Dne 7. marca 1909 je bila namreč ustanovna skupščina društva, za katero so bila razposlana vabila, ki so pač klasičen primer za gosposko moralno nemških hujškačev: »V tem društvu naj bi se zbrali vsi nameščenci nemške narodnosti v državni in dvorni službi hkrati z uradništvom državnih železnic, torej uradniki, poduradniki, pogodbeni nameščenci, sluge in delavci, prav tako tudi c. kr. notarji in poštarji. Društvo ima namen ščititi interese nemških nameščencev proti osebam druge narodnosti, ki se vse bolj silijo v službo. Društvo naj obvaruje pri oblasteh in uradih vsaj današnjo nacionalno posest in naj si prizadeva, da bodo prosta mesta zasedli po možnosti Nemci. V tem pogledu bo društvo delalo v najožji povezanosti z »Nemškim narodnim svetom za Koroško«. Ustanovni pripravljalni odbor društva si zato dovoljuje nasloviti na Vas, spoštovani rojak (Volksgenosse).

Kaj se dogaja v Palestini?

Pod gornjim naslovom je priobčila »Oesterreichische Zeitung« razpravo o Palestini, ki jo prinašamo v celoti:

»Zadnji ukrepi angleških vojaških oblasti v Palestini — aretacije uglednih Židov, splošne hišne preiskave, dejanska zasedba Jeruzalema, po čigar cestah patrolirajo angleški oklopni vozovi — kažejo, kako močno se je zaostрил položaj na obalah Jordana. Palestina se je v resnici že davno spremenila v vojaško taborišče. Na njenem ozemlju so po besedah arabskega časopisa iz Kaira zbrane tri armade, ki lahko vsak trenutek nastopijo. Časopis imenuje angleško zasedbeno vojsko, 100.000 oboroženih Arabcev in židovsko armado »Hagan«, ki šteje 80 tisoč mož. Posebno proti tej židovski vojski angleško poveljstvo zelo ostro nastopa. Da bi obvladale položaj, so angleške oblasti pripravljene uporabljati tudi najstrožje ukrepe.

Trenutni položaj v Palestini je uspeh skoraj 30-letnega angleškega upravljanja dežele, ki je izraz britanske politike z določenim namenom, da obvlada tuje narode in dežele.

Za Anglijo je Palestina strateško važna pokrajina za Bližnji vzhod, ki leži na enem izmed prometnih vozlov imperija — na potu v Indijo. Ta pot se začneja — mimogrede rečeno — po trditvah oseb, ki so doma v britanski politiki, takoj za londonskimi predmestji. Naraščanje narodnoosvobodilnega gibanja v arabskih deželah, predvsem v Egiptu, je povzročilo, da so se britanski politiki začeli zanimati zlasti za Palestino. Ta naj bi služila britanskemu imperializmu kot oporišče na Bližnjem vzhodu in utrdila britanski vpliv v tem delu sveta. Anglija je hotela od tu brez posebnega truda nadzorovati sosedne dežele v severovzhodni Afriki in Prednji Aziji. Francoski časopis »Monde« tolmači angleške načrte na Bližnjem vzhodu in piše:

»Egipt odločno zahteva umik angleške vojske s svojega ozemlja. V tem primeru se za Anglijo Palestina spremeni v najvažnejši branik ob Sueškem prekopu in istočasno postane središče za nadzorstvo celotnega ozemlja s Sirijo in Libanonom, Turčijo, Irakom,

severno Arabijo in vzhodnim delom Sredozemskega morja...»

Palestina ima po svoji legi vse pogoje za vlogo britanskega utrjenega središča na Bližnjem vzhodu: ima v prvi vrsti ugodno, za vse ladje uporabno luko Haifa, ki je že zdavnaj postala prvovrstno oporišče britanske mornarice. Izvrstne avtomobilske ceste križajo deželo na vse strani in s tem omogočajo, da se vojska lahko takoj vrže na meje Sirije in Libanona, v Egipt ali v Irak. Cesta naravnost skozi puščavo na veže Palestina z Basro in Perzijskim zalivom. Po vsej deželi so razvrščena letališča. Petrolejske naprave preskrbujejo angleške vojne in trgovske ladje s ceneno nafto iz Iraka.

Samo enega britanski politiki niso upoštevali — to je: želje in prizadevanja prebivalstva, da bi po lastni volji odločalo o svoji usodi in svoji deželi. Zamotano vprašanje medsebojnih odnošajev posameznih narodnih in verskih skupin v Palestini so izkoristili, da so ljudstvu vsilili tuje gospodarstvo. Balfourska deklaracija iz l. 1917 je povzročila med Židi in Arabci velike spore. Tudi pozneje še je angleška diplomacija vlivala olje na ogenj, pri tem pa igrala vlogo posredovalca in višjega razsodnika.

Povečana politična delavnost Zedinjenih držav Amerike na Bližnjem vzhodu, ki se izraža v izkoriščanju močnih petrolejskih vrelcev na Arabskem polotoku in graditvi petrolejskih vodov od obale Perzijskega zaliva k Sredozemskemu morju, je vprašanje le še bolj zamotala. Vrhu tega so voditelji obeh ameriških strank cionističnemu gibanju v Palestini vedno radevolje obljubljali pomoč z namenom, da bi si na ta način zagotovili naklonjenost ameriških Židov.

Poročila iz Palestine pravijo, da niti Arabci niti Židje niso voljni, da bi se odrekli svojim življenjskim interesom. Podpihovanje interesnih nasprotij teh narodov v korist tretje stranke je spremenilo Palestino v kotel nemirov in nesoglasja na Bližnjem vzhodu. Današnja Palestina je nazoren primer za to, kaj prinaša malim narodom imperializem nekaterih velikih sil, ki imajo pred očmi le svoje lastne koristi.«

Povojne težave angleškega gospodarstva

Senat Združenih držav Amerike je s 46 glasovi proti 34 odobril Angliji posojilo v znesku 3.750 milijonov dolarjev. Poslanska zbornica ga je odobrila z 210 glasovi proti 135. Zakon je podpisal predsednik Truman.

Zgodovina tega posojila je zelo poučna. Pogajanja za posojilo so se vodila zelo dolgo in so bila zelo burna. Spočetka so Angleži zahtevali brezobrestno posojilo, sklicujoč se na to, da so dali za vojno večje žrtve kakor pa Amerikanci. Predstavniki ZDA so formalno sicer soglašali s temi razlogi, toda pripomnili so, da kongres ne bo odobril brezobrestnega posojila. Po dolgih prekanjih so bili Angleži primorani pristati na pogoje, čeprav so zanje zelo neugodni. ZDA so med pogoje za podelitev posojila postavile važne gospodarske zahteve, predvsem odpravo ugodnostnih (preferencialnih) tarif, ki jih uživa Anglija v deželah imperija, ukinitve šterlinškega bloka in uporabo dela ameriškega posojila za plačilo angleških dolgov drugim deželam. Te zahteve stremijo za tem, da se ukinejo predprave Anglije na svetovnem trgu.

Ne glede na vse te neugodne pogoje za posojilo je bil angleški parlament primoran dati svoj pristanek, ker pač ni videl druge poti za obnovo gospodarstva v svoji deželi.

Dejstvo, da se je morala Anglija za teči k zunanjemu posojilu in to pod težkimi pogoji, priča, da so v njenem gospodarstvu nastale velike spremembe, ki so posledica svetovne vojne.

Anglija, ki je dolga stoletja dajala posojila drugim deželam in jim predpisovala svoje pogoje, je sedaj sama primorana sprejeti predložene ji pogoje za posojilo.

Po drugi svetovni vojni je Anglija zamenjala upnika za vlogo dolžnika.

Izgubila je skoro polovico svojega vloženega kapitala v inozemstvu, ki je znašal približno 4 milijarde funtov šterlingov. V splošnem se je za časa vojne narodno premoženje Anglije zmanjšalo za 7,5 milijard funtov šterlingov; Anglija se je zadolžila pri dominih, kolonijah in od nje odvisnih deželah. Tako dolguje na primer Indiji več ko milijardo funtov šterlingov in Egiptu okoli pol milijarde.

Zato je za angleško gospodarstvo najvažnejši — izvoz. Kako bi se moglo največ proizvajati za izvoz, to je danes geslo Angležev. Pri težkih pogojih težke konkurenčne borbe na svetovnih tržiščih čaka Anglijo huda borba z močnim konkurentom, Združenimi državami, katerih gospodarski položaj se bistveno razlikuje od gospodarskega položaja Anglije.

Bogastvo ZDA je naraslo med vojno. Ameriški kapitalisti iščejo novih zunanjih trgov in poskušajo kar največ izvoziti. Za tem pa streme tudi angleški kapitalisti, toda iz povsem drugih vzrokov. Angliji primanjkuje surovin, ki so za proizvodnjo potrebne, in za kritje uvoza teh surovin skuša na vse načine izsiliti izvoz svojega blaga. Očividno je, da je v tej konkurenčni borbi premoč na strani ZDA.

Treba je upoštevati, da ima tudi Anglija svoje prednosti. Pri uvozu blaga v svoje dominione in kolonije plačuje nižje carine kot druge države. Območje tako imenovanega šterlingovega bloka, ki se bo na zahtevo Amerike postopoma odpravil, dovoljuje začasno še Angliji, da nadzira trgovino dominionov, kolonij in polodvisnih dežel. Šterlingov blok pomeni, da se države, ki so njegove članice, poslužujejo kot plačilnega sredstva le funta šterlinga. Če te države na primer prodajajo svoje blago Ameriki,

so dolžne vse iztržene dolarje prodati Angliji. Države šterlingovega bloka morejo kupovati ameriško blago le v tem primeru, če jim Anglija da sorazmerno količino dolarjev. Tako Anglija lahko izkoristi svojo zadolženost pri kolonijah in neodvisnih državah.

Angleška vlada izjavlja tem deželam, da jim ne more takoj povrniti dolga, toda v teku let bo izplačala določeno vsoto z vsakoletnimi dobavami blaga. Na ta način so dežele upnice Anglije primorane prevzemati angleško blago in nimajo možnosti kupovati v drugih državah, ker nimajo drugih valut.

Vendar so v razvijajoči se konkurenčni borbi osnovne prednosti na strani ZDA, ker lahko izvažajo blago s posredovanjem izvoza kapitalov, kar tudi v široki meri delajo. Amerika ima možnost dajati blago na kredit.

Zdelo bi se, da je pri takih razmerah za Anglijo najugodnejše, da ukrene vse potrebno za čimprejšnjo demobilizacijo vojne industrije in njeno vključenje v mirnodobsko proizvodnjo, toda po podatkih, ki jih je nedavno navedel konservativni poslanec angleškega parlamenta Littleton, znaša število oseb, ki so v vladni službi, v številni oborožene sile, v mesecu juniju 5 milijonov ljudi na 20 milijonov delovnega prebivalstva.

Da bi se mogel izvršiti ogromni načrt izvoza v letu 1946, ki znaša 750 milijonov funtov (stanje izvoza za l. 1938 je bilo 471 milijonov funtov), je potre-

ben odločen dvig proizvodnje, a zato je spet potrebna delovna sila, so potrebni sto tisoči visoko in srednje kvalificiranih delavcev, ki so še sedaj zaposleni v vrstah angleške armade, mornarice in letalstva.

Ne glede na skrajno nujno potrebo povišati čimprej izvoz, da se s tem olajša gospodarsko življenje dežele, vzdržujejo angleške vodilne plasti velikansko armado, ki je razmetana po vsem svetu, od Indonezije pa vse do Sirije in Libanona.

Preprosti Angleži, katerim so tuji blazni imperialistični načrti reakcionarnih plasti, se često sprašujejo, zakaj kljub veliki potrebi po kvalificirani delovni sili demobilizacija tako počasi napreduje. Taka popolnoma naravna vprašanja se pojavljajo tudi v časopisih in v spodnji zbornici. Takih vprašanj pa si ne zastavlja samo Anglež v domovini, ampak tudi vojski, ki zahtevajo čimprejšnjo demobilizacijo, ker mnogim izmed njih tudi ne ugaja nevhvalna vloga, ki jim je naložena, tako na primer v Indoneziji in v Grčiji.

Gospodarski položaj Anglije nikakor ni lahek. Angleži čutijo tudi pomanjkanje blaga za vsakdanje potrebe in preskrbo. Vse to naravno niti široke množice, da zahtevajo, naj se vlada odreče imperialističnim načrtom, ki jih kujejo reakcionarne plasti, in naj se hitreje prevede gospodarsko življenje na mirnodobske kolesnice.

M. Livanov.

VTISI IZ ALBANIJE

Visoko se je poglajno letošnje žito po ozkih dolinah južne Albanije. Sredi bujne trave in rjavih prog sveže zornih ledin zavalovi veter, ki vpada čez gorske prelaze v doline. Ozke so te doline. Druga druga so podobne, od Berata do Permeta, od Tepelene do Konispola.

Letos prvič je padalo zrno v to zemljo iz svobodne gospodarjeve roke. Stoletja je plodove pobiral beg; tistemu, ki je oraj to zemljo, ki se je znojil na njej, ki je vanjo sejal žito, je ostajala samo pečica zrnja...

»Zemljo tistemu, ki jo obdeluje,« je zapisal zakonodajavec v ustavo te mlade, demokratične republike. Sedaj agrarna reforma zarezuje nove meje po teh dolinah. Kmet postaja lastnik zemlje, lastnik sadu svojega truda.

»Kmetje, obdelajte vsako ped zemlje, posejte čim več žita, da bo kruha za vas in za vse ljudstvo,« je vrgla parolo Demokratična fronta. Zato je albanski kmet letos z večjim veseljem in večjim upanjem prevračal brazde, skrbneje je obdelal vsak košček. Zato so te doline letos lepše, zato je klasje poglajno više...

»Zemljo tistemu, ki jo obdeluje,« je zapisano za vse večne čase. Sadove dela tistemu, ki dela, nič več sovražnikom in izkoriščevalcem ljudstva, begom, zelenašem in trgovcem.

Namesto bega in zelenaša pa je planil nad doline južne Albanije nov, majhen, toda številen in nevaren sovražnik: karkalec — kobilica.

Že pred nekaj leti so se pojavile kobilice v raznih predelih Albanije — v Telsiri, v Permetu — v večjem številu. Takrat je sedel v teh dolinah še okupator. Ljudstvo je vložilo vse svoje sile v borbo proti fašizmu, proti novemu sovražniku ni bilo mogoče organizirati borbe. Zato se je razpasel na široko. Že lansko leto je bil roj kobilic zelo velik. Že lani se je ljudstvo lotilo borbe proti kobilicam. A zmage nad novim sovražnikom lanska borba ni prinesla. Letos se je pojavil znova s potisočermilijoni silami okrog Kelsire, po poljih okoli Permeta, blizu Berata, planil je na polja južno od Argirokasta v Dropolli, zdaj že ogroža najrodovitnejši, najbogatejši predel, žitnico Albanije, ravnino Musečjo pri Valoni.

Na sto tisoče milijonov jih je. Iz dneva v dan uničujejo travo, listje in žito...

»Vsi v borbo proti kobilicam!« je vrgla Demokratična fronta novo borbeno geslo med ljudstvo, zavedajoč se, kako zelo važna je borba proti kobilicam.

Borba proti kobilicam je težka.

Toda ljudstvo južne Albanije je vajeno borbe. Kot nekoč proti okupatorju, tako gre ljudstvo danes v borbo proti novemu sovražniku. Radio in časopisi so seznanjali ljudstvo z novo nevarnostjo in ga pozivali na obrambo. Na manifestacijah je ljudstvo Argirokasta nosilo transparente z napisom: »Branili bomo naše meje pred grškimi monarhofašisti!« in »Vse sile v borbo proti kobilicam!« »Mladina, bodi prva v pobijanju kobilic!« je dala parolo mladinska organizacija. »Borbo proti kobilicam se bomo udeležili stoođtoto!« je zapisala srednješolska mladina v tekmovalni načrt. V borbo gredo žene iz mesta, moški in otroci. V pomoč je priskočila vojska. Celi bataljoni vojaštva so poslani v borbo proti sovražniku ljudstva.

Posamezne predele travnikov so kobilice čisto oglodale. Marsikatero njivo žita je bilo treba pokositi, ker so kobilice pozobale vse še nezrelo klasje, bilke so pa pustile. Po nepopolnih podatkih je bilo do srede maja uničenih nad 10.000 kvintalov kobilic.

Borba proti kobilicam pa pomeni obenem za Demokratično fronto velik politični uspeh. Če si predstavljamo, da ljudstvo južne Albanije daje tedensko tudi visoko število ur prostovoljnega dela za obnovo, za gradnjo in popravilo cest, apnenic, izdelavo opeke itd., vidimo, da je fronti uspelo mobilizirati najširše ljudske plasti. Iz mesta gre mladina, žene, moški, po štiri, pet dni, po ves teden v pomoč vsem. Albansko prebivalstvo pomaga uničevati kobilice grškim (manjšinskim) vasem. In kakor nekdanj v borbi proti fašizmu se sedaj v borbi proti kobilicam kuje in poglajlja bratstvo albanskega in grškega ljudstva v Albaniji, poglajljajo se vezi med mestom in vasjo. To dejstvo je tem važnejše prav danes, ko grška monarhofašistična klika, ki jo podpira vsa svetovna reakcija, skuša odtrgati ta narodno sicer mešani, a politično najnaprednejši in najzavednejši del Albanije in ga vreči v žrelo grškega imperializma.

Zato je danes borba proti kobilicam v južni Albaniji v osnovi politična borba. In prav zato je tako trdno, nesomajno geslo Demokratične fronte vsega ljudstva v tej borbi: »Moramo zmagati in bomo zmagali v borbi proti kobilicam!«

Da bo žito po teh ozkih dolinah južne Albanije lahko svobodno in v miru zorelo in da bo to junaško, v borbi prekaljeno in v trpljenju preizkušeno ljudstvo lahko svobodno in v miru živelo... (Po D. Košmrlju.)

GOSPODARSTVO

Strojno delo si utira pot v kmetijstvu Slovenije

Žetev v Sloveniji je v glavnem pri kraju. Letošnja žetev se je bistveno razlikovala od prejšnjih po načinu dela v vseh onih krajih, kjer imajo strojne postaje svoje stroje. Pred pričetkom žetevne sezone so strojne postaje sestavile delovni načrt in po radiu in časopisju opozorile kmetovalce na nove žetevne stroje in njihove prednosti pri delu. Sedaj, ko je žetev že mimo, se nam nudi priložnost, da ugotovimo uspeh in razvoj strojne žetve v Sloveniji.

Kadar govorimo o strojni žetvi, mislimo predvsem na traktorske samovezalke. Še pred vojno je bil ta stroj v Sloveniji malo znan, le redkokatero graščinsko posestvo je razpolagalo s takim strojem. Danes vidimo v ljudski državi, kjer so tehnične pridobitve in moderni stroji vsem na razpolago, samovezalke na mali njivi srednjega in malega kmeta kakor tudi na združnih in državnih posestvih. Razveseljivo je dejstvo, da si prav žetveni stroji proti pričakovanju utirajo najhitreje pot tudi v manjša in srednja kmečka posestva. Prvi vzrok tega uspeha je brez dvoma v stroju samem, kajti delo z njim je hitreje, saj stroj požanje v enem dnevu 6, pa tudi več hektarov, za kar bi bilo sicer potrebnih 50 žanjic. Drugo važno dejstvo za uspeh strojne žetve pa je kakovost dela in nizka cena v primeri z drugimi deli.

Mnogo kmetov je ob začetku žetve gledalo z manjšim ali večjim nezaupanjem na samovezalke. V pocednih krajih so se zainteresirani zbrali k poizkusni žetvi in ko je bilo požeto in povezano prvo snopje, so drug za drugim stopali k traktoristu in naročali: »Danes popoldne prideš k meni...« »Jutri k meni« itd. Nezaupanje je odstranjeno in samovezalke si utira pot predvsem v žitorodnih predelih ter lajša kmetu naporno delo v poletnih časih, ko je prezaposlen tudi z drugimi poljskimi deli.

Pripomniti moramo, da so se samovezalke komaj začele uveljavljati v Sloveniji in da so jih traktoristi po

kratkih tečajih letos prvič upravljali. Prepričani pa smo, da bo šlo pri prihodnji žetvi delo še bolje in pravilneje od rok.

Poleg žetve, ki jo z uspehom opravljajo kmetijske strojne postaje, je važna tudi mlačev. Med osvobodilno vojno je bilo več mlatilnic uničenih. Kmetijske strojne postaje so dobile nalogo, da v danih možnostih organizirajo mlačev tudi v tistih krajih, kjer ni mlatilnic. Potrebno je bilo premestiti v te kraje stare mlatilnice in dobaviti nove. Danes se mlačev organizira tako, da vsi večji stroji mlatijo v režiji kmetijskih strojnih postaj oziroma za drug, deloma pa opravljajo to delo posklenci zasebni mlatilničarji.

Ko govorimo o letošnji mlačvi, je važno, da je med kmetovalci vse več zanimanja za mlačev na velikih strojih. Brez dvoma je to zdrav pojav, saj vemo, da večja mlatilnica dela ceneje, hitreje in da bolje čisti žito. V bodoče bo treba vsaj za ravninske predele nabavljati predvsem večje mlatilnice.

Zaradi važnosti dela, ki ga opravljajo kmetijske strojne postaje v letošnjem poletju, moramo omeniti tudi njihovo sodelovanje pri zatiranju koloradskega hrošča, ki se je v letošnjem poletju pojavil v Sloveniji. Uspešen boj proti hrošču in proti razširjenju tega nevarnega škodljivca je potrebno število škroplilnic, cistern, prevoznih sredstev in obiralcev hrošča. Da bi se ta sredstva hitro in koristno uporabljala, jih je treba načrtno razdeliti po ogroženih krajih. To so zmogle kmetijske strojne postaje na ta način, da so mobilizirale vse razpoložljive škroplilnice iz drugih predelov in dale na razpolago traktorje in tovorne avtomobile za prevoz v ogrožene predele. V kratkem času so strojne postaje poškrpale okrog 1300 ha ogroženih krompirjevih nasadov, dostavile so na okužena mesta vodo z arzenikovimi preparati ter prevažale v oddaljene kraje obiralce hrošča. Le na ta način in s sodelovanjem vsega kmečkega

prebivalstva je uspelo omejiti razširjanje koloradskega hrošča.

V strojnem obdelovanju so letos v Sloveniji dosegli že lepe uspehe. Treba bo seveda še precej naporov in truda, da bo slovenski kmet prenehal s svojim dosedanjim napornim obdelovanjem, ki ga je prevzel od svojih

prednikov, in bo povsod, kjer so razmere za to ugodne, začel s sodobno strojno obdelavo. Led je marsikje že prebit. Sedaj je predvsem naloga ljudske oblasti, ljudskih odborov, zlasti pa kmetijskih odborov in kmetijskih združenj, da v tej smeri kmetu pomagajo k napredku.

Inž. M. T.

Preden spravljamo krompir

Konec avgusta na krompirjevih njivah nimamo več posebnega posla. Kjer je močno prerasel plevel, ga bo treba pač izrjavati.

Marsikje pa bodo začeli misliti že na spravljanje oziroma izkopavanje.

Pri tej priložnosti moram povedati, da nam pravi trgovci s semenskim krompirjem vedno očitajo, da krompir spravljamo večinoma prezgodaj, ker ga izkopavamo, ko gomolji še niso dozoreli.

Če njivo močno napadajo črvi, seveda ne preostane drugega, kot gomolje izkopati, da nam še to ne požre nezasitni podjed, kar je ostalo. Tudi če sadimo kakšno pozno sorto in hočemo v krompirišče sejati še ozimino, nam ne preostane drugega, kot krompir predčasno izkopati. Toda pravilno tako predčasno izkopavanje le ni. Dokler je krompirjevka še zelena, krompir še »dela«; z izkopavanjem bi smeli začeti šele, ko je vsaj polovica krompirjevke na njivi že odmrta.

Zelo poučen je poskus nekega praktičnega znanstvenika, ki je ugotovil:

Ko so 5. julija poželi krompirjevko, so bili posamezni gomolji povprečno težki 134 gramov; ko so krompirjevko (ali repično ali hruščevo travo, kakor pravimo ponekod na Koroškem) poželi 16. avgusta, so gomolji tehtali 481 gramov; a ko krompirjevke sploh niso poželi, je bila njihova povprečna teža 629 gramov.

Prezgodaj izkopan krompir je v kleti tudi mnogo manj trpežen; gomolji prej gnijejo in nedozorel krompir slabše kali, ako ga uporabimo za seme.

Da je krompir popolnoma dozorel in da je pravi čas za izkopavanje, nam poveža sledeča znaka: krompirjeva kova je čvrsta in je ni več mogoče s prsti odgrniti, živice (koreninice) pa se povsem lahko ločijo od gomoljev. V nekaterih krajih, kjer prav »na

veliko« sadijo krompir in kjer tega zelo močno napadajo razne kužne bolezni (kodranje listov, mozaična bolezen itd.), preprečujejo deloma bolezen na ta način, da za seme vzamejo še nedozorele gomolje. Podobno delajo tudi v Rusiji. Toda v naših razmerah se je pokazalo, da je skoro vedno bolje menjati seme in saditi povsem zdrave in dozorele gomolje iz kakega drugega zdravega okoliša, ako se je domač krompir izrodil.

Kadar kopljemo ali pa tik preden spravljamo krompir, zagorijo marsikje po naših njivah predvsem ob večerih kupčki krompirjevke, kakor pozni kresovi.

Ali je prav, da krompirjevko sežigamo? N i k a k o r n e ! Krompirjevka vsebuje čestokrat več dušika kakor hlevski gnoj. Zaradi tega bi jo morali kompostirati ali razgrniti po travnikih čez zimo kot gnojilo. Poleg tega krompirjevka zelo ugodno vpliva na razvoj bakterij v zemlji. S sežiganjem uhaja najdragocenejša redilna snov, dušik, v zrak.

Prezgodaj usahlo repično travo, katero je napadla peronospora, pa seveda niti v gnojišče ne bomo vrgli, ker obstoja nevarnost, da se bolezen razširi.

Zelena krompirjevka cenijo po redilnih snoveh kakor srednje dobro seno. Tako krompirjevko lahko posušimo za zimsko krmljenje (za mešanje med seno) ali pa jo okisamo v silosih. Sicer pa bomo zeleno krompirjevko poželi le v sili iz razlogov, ki smo jih uvodoma navedli, če moramo namreč krompir predčasno izkopati.

Še enkrat pa: s spravljanjem krompirja bomo čakali toliko časa, da bo gomolje popolnoma zrelo. Čakali pa bomo tudi na suho vreme, kajti le v suhem vkleten in shlajen krompir bo dobro prezimil.

—k.

Karel Gabrovšek — Gaber:

KALIŠKA USEKA

Našli smo se v lazu pri požganem kozolcu. Ta laz je stal v jeziku med tremi zaraščeni potmi. Lastnik — stari Poljanec je bil pred leti postavil ob plotu lesen kozolec, ki pa sta ga pozneje čas in vreme skoraj popolnoma razdejala. Streha se je povesila in je puščala na mnogih mestih, stebri so se nagnili in latve skrivile, toda nihče se ni zmenil, da bi ga popravil. Ko pa so prišli k nam Italijani, so ga nekoč iz objestnosti zažgali. Ožgano tramovje so pozneje raznesli pastirji in tako ni ostalo od kozolca drugega kot sphana prst in ime.

Tam je bilo križišče partizanskih poti. Pri hrastu, ki je stal v plotu, smo se shajali, od tam pa smo spet odhajali na vse strani. Hodili smo po zapuščenih stezah, na katere je pred vojno le redkokdaj stopila človeška noga, sedaj pa so postale zglažene, da so bile vidne že od daleč. Hodili smo po strmih kamnitih poteh s plitkimi mlakužami med smrekami in kamni ter postajali zmučeni od nakovanih čevljev, v blatu ob mlakužah pa so se vsako jutro kazali sveži odtisi naših stopinj. Hodili smo tudi po takih krajih, kjer ne bi smela ostati nobena sled za nami, kjer nas je že izdajal obrnjen kamenček, zlomljena bilka, veja, s katere je bila osuta kakšna zdrobljena iver. Nekje smo se plazili tiho, še obleka ni smela šumeti, drugje smo hodili brezskrbno in glasen smeh nas je spremljal. Nekod smo hodili samo ponoči, druge pa so bile poti naše tudi podnevi. Tam se še nikoli nič ni zgodilo. Marsikje pa se je zgodilo. V postojanki se je nenadoma oglasila strojnica. Nismo slišali živžganja krogel, toda drobec prsti in peska so nam škropili v obraz. Skočili smo pred rob, toda Tomaž je obležal na poti. Drugič smo prišli v zasedo, takrat smo izgubili Jožeta. Tretjič je

Marko stopil na nastavljenino mino, četrtrič, petič — koliko križev bi stalo ob poti.

Takih mest smo se v prihodnje izogibali v krajšem ali daljšem ovinku. Toda, bila so tudi taka mesta, ki se jim ni bilo mogoče izogniti. To so bili posamezni prehodi, ki so bili edini in smo samo po njih mogli nadaljevati pot. Na takih prehodih je bilo vse naše telo napeto ko struna — zdaj zdaj se bo zgodilo. Držali smo puško pripravljeno za strel, toda vedeli smo, da na takih prehodih puška prav nič ne pomaga, pomaga samo sreča. Bila so tudi taka mesta, kjer se nič ni zgodilo, toda bili smo skoraj prepričani, da nekoč se mora zgoditi. Morda je bila tam pred nekaj dnevi zaseda in le po naključju ni prišel tisti večer nihče mimo; menda je bil samo prostor tak, da je bil pripraven za zasedo. Na takih mestih nas je vedno opominjalo, nekoč se mora zgoditi in bili smo pripravljani kot gozdna žival, ki gre na lov.

Tisti večer smo bili dogovorjeni s Francetom, ki nam je prinesel pošto z onstran proge. Navadno nas je že čakal in njegov glasen smeh nas je od daleč pozdravljalo. France ni imel navade, da bi bil previden, če je bil samo nekaj sto metrov od hiš in nevarnih mest. Tisti večer pa je bilo vse tiho in pri hrastu se ni ničesar zganilo. Ustavili smo se in oprezovali. Bila je temna noč in naše oči niso mogle predreti teme. Tovariš je zašepetal znamenje in od hrasta smo dobili enak šepetajoč odziv.

France nas je že čakal. Toda ta večer je bil tih in zamišljen. Nismo silili vanj, zakaj slutili smo, da leži v njem nekaj težkega. Pri vseh je bilo tako. Včasih je prišlo nad nas neko moreče občutje in v takih trenutkih je mogel

človek le sam premagati duševno potlačnost.

Šli smo naprej. Tisti večer smo imeli skupno pot. France je začel zaostajati. Počakal sem ga in potem sva šla vstric po osameli kamnitni poti. Nenadoma se je ustavil. »Čez Kališko useko si že hodil?« me je vprašal z nekim čudnim glasom.

»Hodil,« sem pritrdil in čakal, kaj mi bo še povedal. Toda France se je spet pogreznil v svoj težki molk.

Dolgo sva molče sledila tovarišem. V duši se mi je porodila slika Kališke useke. To je bilo eno izmed tistih mest, ki je bilo zaznamovano v naši duši — nekoč se mora zgoditi. Cesta se je vila med zasekanimi skalami in če si se spustil nanjo, si se počutil kot jetnik med zidovjem. Samo na enem mestu je bilo mogoče spustiti se na cesto. Tam se je k cesti spuščal strm, travnat rob, povsod drugod pa je padala k cesti navpična, kake tri metre globoka skalnata stena. Ko smo prišli na cesto, je bilo treba iti trideset metrov po cesti navzgor, potem pa smo se povzpeli spet na strm, travnat rob in se skrili v gozd. Tistih trideset metrov je vselej terjalo od nas velike pripravljenosti: nekoč se mora zgoditi. Toda v tisti smeri smo se mogli samo tam splaziti preko državne ceste. Dve sto metrov niže je bila postojanka belih in na drugem koncu zaseke je ležala druga vas, kjer tudi nismo mogli prečkati ceste. Tam, kjer smo se spuščali na cesto, in tam, kjer smo zopet plezali v rob, se je kmalu napravila zglažena steza, čeprav smo še tako pazili, da ne bi puščali sledov. Tako so bili kmalu zvedeli za naš prehod. Pošiljali so ponoči po cesti patrole in se nam postavljali zasede. Samo srečno naključje je bilo, da se do takrat še nikoli nič ni zgodilo. Toda nekoč se bo zgodilo, nas je neprenehoma opominjalo. Tu ni pomagalo ničesar, ne pogum, ne navidezna brezskrbnost. Nobeden, na katerem je bila vrsta, ni

pomišljaj, da ne bi šel čez useko. Moral je iti in je šel. Toda glodalo je v vseh, glodalo je tudi v Francetu, ki je bil izmed vseh najpogumnejši, nekoč se bo zgodilo.

Ta občutek je ostal zakopan globoko v duši in skoraj ni motil našega razpoloženja. Ko je prišel večer, smo peli, če smo ostali doma, je smeh vedril našo družbo in v pogovorih so se nahajale naše velike sanje o bodočnosti. Samo na dnu srca je ležalo: nekoč.

Tudi ko smo bili že na poti, je še vedno razganjal smeh naše prsi. Okrog in okrog je bil gozd in v njem smo se počutili kakor doma. Kdo nam kaj more. Toda čim bolj smo se bližali useki, tem tišji je postajal naš smeh. Nazadnje je popolnoma zamrl in še naše besede so ostajale napak izgovorjene. Pa tam še ni bila potrebna previdnost, saj smo bili še globoko v gozdu, dobre četrt ure oddaljeni od useke.

Ko smo se priplazili nad cesto, smo vedno obstali. Dolgo smo opazovali v noč, potem smo se sezuli in se neslišno spustili na cesto. Kot senca smo se plazili, da bi bilo tistih trideset metrov dolg kos ceste čimprej za nami, in ko smo bili spet v gozdu, nam je še telo postalo nekam lahko, ko je minila duševna napetost. Nič se ni zgodilo.

»Včeraj sem bil tam,« je France zopet prekinil molk.

»Šel si čez?« sem ga vprašal, pa mi ni takoj odgovoril. Zdelo se mi je, da ga teži tisti prehod. Nisem ga mogel razumeti. Če bi rekel: »Jutri grem čez Kališko useko, bi še razumel njegovo potlačnost. Nekaj je prišlo nanj, da ga skrbi bolj ko druge dneve, bi ga upravičeval. Morda bi še mene zaskrbelo zaradi njega. Toda bilo je že za njim. Njegovo srce in njegove besede bi morale biti sproščene in vesele. Šel sem čez, pa kaj. Drugi dan so se beli gotovo zopet jezili, če so v snegu zapazili moje stopinje. Samo minuto kasneje so prišli za mano. Stal sem za smreko in jih štel. Deset jih je bilo.

NAŠA ŽENA

Osvobodilna borba preoblikovala slovensko ženo

Leta 1944 je na ozemlju, ki ga je osvobodila narodnoosvobodilna vojska, izšla brošura »Borimo se« v založbi »Naše žene«, iz katere posnemamo:

»Naša odločna osvobodilna borba je morala nujno vplivati na preoblikovanje našega narodnega značaja. V vsej zgodovini smo bili narod hlapcev, danes pa je drugače. Postali smo narod borcev in herojev. Ali je slovenska žena postala v teh treh letih res nov človek?

Slovenska žena je to s svojimi dejanji dokazala. Dokazale so to številne borbe, ki so prvič v slovenski zgodovini postale vojaki. Te žene — vojaki prezirajo nevarnost in smrt, stavljajo na kocko svoje zdravje. Junaške bolničarke tvegajo svoja življenja, ko rešujejo življenja svojih tovarišev. Nič ne pomislijo na to, da so matere, da jih doma čakajo otroci. Treba je rešiti čim več naših borcev, to je njihovo geslo, ki jih vodi v krvavih borbah. Čim več bom živih odnesla iz boja, tem prej bo osvobodjena domovina. To so naše bolničarke in borke.

Žene, ki so udeležene pri izvajanju narodne oblasti, se v polni meri zavzemajo za odgovornost, ki so jo dolžne narodu. Naše politične aktivistke, zlasti tiste na okupiranem ozemlju, se borijo z največjimi težavami, katerim je izpostavljeno tako delo. S puškami si je ponekod treba priboriti pot do ljudi, treba je mimo bunkerjev, čez zastraženo progo, mimo postojanke, čez reko. Mnoge med njimi so na teh njihovih poteh našle smrt. In žene, ki so s svojim junaškim zadržanjem pred narodnim sovražnikom po zaporih in mučnicah izpričale visoko narodno zavest, so pač velik dokaz, da je postala slovenska žena res nov človek.

Žena tvori polovico naroda in v vsakem narodu je v veliki meri tudi žena tista, ki posreduje ljudsko izročilo po-

tomstvu. Da, slovenska žena se je spremenila. Nova slovenska mati bo vcepila svojemu otroku ponosno zavest, da je član svobodnega naroda, in močno voljo, da si to svobodo, ki je bila priborjena s krvjo očetov in dedov, tudi obdrži. Vzgojila bo nove delovne ljudi, ki bodo vedeli, komu se imamo zahvaliti, da uživamo sadove svojega dela sami, ne pa tujec, kot se je to dogajalo stoletja.

Ta naša borba bo zapustila globoke sledove tudi v čustvovanju naše žene. Nova ljudska tvornost je zajela najširše ženske množice. To je potreba preproste žene, da da razen v delu tudi čustveno izraza vsemu, kar ji danes polni srce, jo pretresa in navdušuje. Žene ustvarjajo borbene pesmi in igre. Ko se sklanjajo nad vezenjem, ko krase pecivo, namenjeno partizanom, vpletajo med prastare narodne vzorce motive novega časa. Raste mlada narodna umetnost, sloneča na starih izročilih in oplemenitena z duhom naše borbe.

Uvodni članek se končuje z besedami:

»Žene nove Jugoslavije smo častno izpolnjevale svoje dolžnosti in jih izpolnjujemo tudi zdaj, ko bijejo zaslužnjeni in svobodoljubni narodi poslednji boj z zadnjim sovražnikom, s hitlerjevsko Nemčijo. Izpolnjevale jih bomo tudi v bodoče, tedaj, ko bo ta boj dobojevan in bodo vsa ljudstva v mirnem življenju gradila lastno domovino.

Ponosne smo, da je borba slovenskih narodov in zapadnih zaveznikov proti nemškemu organiziranemu nasilju tako mogočna in uspešna. Ponosne smo, da doprinaša tudi naš mali slovenski narod tako znaten delež v tem boju. Ponosne smo končno na vsa dejanja, ki so jih izvršile in jih še vrše za zmago žene nove Jugoslavije in pozivamo žene vsega sveta, da se nam na tej poti pridružijo.«

Tisti trenutek sem se težko premagal, da nisem streljal. Saj veš, kako blizu je od smreke do ceste, gotovo bi na katerega zadel. Toda prehod bi bil potem še težji...»

Čestokrat nam je pripovedoval, kako hodi čez železniško progo tik bunkerja. »Nisem neumen, da bi se plazil med grmovjem in robidovjem. S Tončkom greva rajši kar po poti, čeprav ni od poti do bunkerja niti petnajst metrov. Še sezujeva se ne. Ko se tiho priplaziva do proge, počakava v senči, da pride vlak. V daljavi začne grmeti in že je vlak tu. Obsveti naju, toda to je v trenutku mimo. Za zadnjim vozom planeva čez progo. V rotopotanju vlaka se najino štorljanje za duši in nihče naju ne sliši. Ko pa prideva čez, se zasmejeva in se potem smejeva vso pot.«

Tega sem se tisti trenutek spomnil. Njegov smeh je bil ves živ v mojem spominu in zdelo se mi je, da bi se tudi sedaj moral smejati. Saj je bil čez in se nič ni zgodilo.

Nenadoma me je prijel za roko: »Tebi povem, čeprav nisem še nikomur povedal.« Zdelo se mi je, da je hotel reči: Nekomu moram povedati.

»Včeraj se mi je tako mudilo, da sem bil že v mraku nad cesto,« mi je pričel pripovedovati. Govoril je še petaje in s presledkom, kot bi vsako besedo trgjal iz sebe. Vrag vedi, kaj me je gnalo. Še pri Gošavcu se nisem ustavil. Luč me je vabila in Franckino petje. Že mi je zastajala noga, da bi šel v hišo. Toda bal sem se, da bi motil Mirka in Ivanko. Franckino petje je prihajalo iz kuhinje, gotovo je pripravljala večerjo. Pri tem je ne bi mogel motiti in bi moral v izbo. Tam pa sta bila Ivanka in Mirko. Za to noč smo bili namreč dogovorjeni, da se dobimo pri Gošavcu. Ko sva se z Mirkom zadnjič poslavljala, naju je Ivanka povabila. Pa nikar ne pozabita priti v sredo, saj ne bosta, kajne. Vso noč vaju bova čakali. Pri tem je Mirka ta-

ko toplo pogledala, da mi je bilo kar nerodno. Saj veš, da se imata Ivanka in Mirko rada. Toda zaljubljenca imata tako malo priložnosti. Še takrat, kadar Mirko pride, nista nikoli sama. Navadno sva v sobi še Francka in jaz. Govorimo, se smejemo, toda v njej polje ljubezen. Sram ju je, da bi se poljubila vpricho naju, ne moreta govoriti ničesar, kakor govoriva midva. Toda njune misli se iščejo. Včasih se kot nevedoma, kot po naključju s tesli zadeneta in govorica se jima kar zmeša. Nama je nerodno in gledava v stran. Rada bi jima rekla, naj se naju ne sramujeta, pa se to ne da povedati. Potem greva s Francko k mizi, onadva pa sta pri peči. Midva govoriva zase, se smejeva, šaliva, toda oči mi včasih nehote uidejo k peči. Ne morem jih držati. Onadva se držita za roko ali pa sta z glavami nagnjena tako, da se drug drugega dotikata samo z lasmi. Toda njima je to dovolj. Če opazita najina pogleda, se prestrašita in zardita do ušes.

Vidiš, tako je z njim, zato tisti večer nisem šel h Gošavcu. Mislim, da je Mirko že tam in da je to edina priložnost, da sta vsaj za nekaj trenutkov sama v sobi. Zato sem šel naprej. Računal sem, da bom že o polnoči nazaj in da bo do jutra še dovolj časa za smeh in pomenek.«

»Nad cesto sem čakal kake četrte ure, da se je popolnoma stemnilo,« je pripovedoval dalje. »Že sem se hotel spustiti pod rob, pa je prišla po cesti patrola. Počutil sem za grm in prisluškoval. Nič niso govorili, samo udar njihovih stopinj je nekam zlovešče odmeval v noč. Toda kmalu so ti zlovešči glasovi zamrli v daljavi. Počakal sem še kake tri minute, potem sem se splazil na cesto.«

Umolknil je. »Ne vem, če bom komu to povedal,« je preskočil s svojo mislijo. »Samo tebi.« In spet se mi je zdelo, da je hotel reči: Nekomu moram povedati, da mi bo laže.

Za zdrav razvoj naših otrok

Dolgoletna vojna s svojimi strahotami ni samo pomorila milijonov ljudi. Izpodkopala je telesno in duševno zdravje neštevilnih množic, predvsem pa ni prizanašala mladini. Okrepitev otrokovega telesa in zvišanje odpornosti proti raznim boleznim pa ni odvisna samo od prehrane. Nekatere matere mislijo, da otrok ni zdrav, če ni debel. Toda zdravniki so mnogokrat ugotovili, da so debeli otroci bolj podvrženi boleznim kakor suhi.

Pri razvoju naših otrok moramo upoštevati zakon o podedovanju telesnih in duševnih lastnosti. Če sta oče in mati, njuni starši in teh starši krepki, trdni, zdravi ljudje, je pričakovati, da bodo tudi otroci zdravi in krepki. V družini, kjer se pa seli kakšna bolezen, na primer jetika, iz roda v rod, so ogroženi tudi otroci. Nevarnost za obolenje se še poveča, če gospodarji pod hišnim krovom revščina. Enako se podedujejo lastnosti značaja, sposobnosti, razvade itd. 14leten sin je neprenehoma v hlevu pri konjih. Pa se spomni oče: »Tudi jaz sem takole posedal po hlevu, gladil konje in jih z veseljem vodil napajati!« Mala Mojca pa se kar ne more ločiti od putk in malih piščančkov. In mati se domisli: »Prav tako kakor jaz v mladih letih, kakor so pripovedovali stara mati!«

S tem smc hoteli pokazati, da se nekatere stvari in otrokovem razvoju ne morejo spremeniti, ker jih je otrok dobil od staršev, starih staršev, stricev, tet.

Treba pa je izpolniti precej pogojev, pod katerimi se naši otroci šele pravilno razvijajo in dorastejo v duševno in telesno zdrave člane človeške družbe. Izpolnjevanje teh pogojev je najosnovnejša dolžnost, ki so jo starši, predvsem pa matere dolžne svojim otrokom. Vsaka mati želi svojim otrokom samo najboljše, in naše žene, žene delovnega slovenskega ljudstva, vedo še prav posebno, koliko trpljenja, žrtve in samoodpovedovanja morajo doprinesti za svoje otroke.

Prvi pogoj za zdrav razvoj otroka je snaga telesa, zob, osebnega in psihološkega perila, snaga stanovanja in okolice. Težko je zvečer utrjenji matere umivati otroke, da čisti in sveži

ležejo v snažne postelje. Zato naj vsaka mati čimprej navadi vsakega otroka, da se bo sam umival. Majhni otroci si kaj hitro umažejo obleko. Zato jih oblačimo čimbolj enostavno, da nam pranje in likanje ne bo vzelo preveč časa. Tudi v stanovanju, na dvorišču in drugod moramo paziti na čistoto. Odkrite gnojne jame, greznice, stranišča, ostanki jedil v kuhinji itd. privabljajo na stotine muh, ki prenašajo bolezni in s tem ogrožajo zdravje otrok. Tudi stanovanje samo je včasih zanemarjeno. Pomisliti pa moramo, da se otroci zelo radi igrajo na tleh. Nič čudnega, da so hrastavi in polni izpuščajev, če hišna gospodinja ne čisti redno in temeljito poda.

Posebno važno je tudi zadostno spanje otrok. Dvanajst ur, pozneje devet, najmanj pa osem ur zdravega spanja bo najbolje spočilo in okrepčalo otroka. Pazimo tudi, da bodo hodili otroci vedno ob isti uri počivat in da bodo ob isti uri vstajali. In še nekaj ne pozabimo: soba, kjer spe otroci, naj bo hladna in dostopna svežemu zraku.

Pri vsakodnevni zaposlitvi otrok pazimo, da bodo imeli dovolj časa za zabavo in učenje; od vsega začetka pa jih navajajmo na majhna dela, ker so otroci zelo zadovoljni, če lahko kaj pomagajo. Ako jih bomo primerno zaposlili, bodo na eni strani z veseljem opravili koristno delo, poleg tega pa ne bodo nadlegovali starejših pri njihovih opravkih. Ob podobnem nadlegovanju starejši ljudje pogosto popolnoma neupravičeno kregajo ali celo udarijo otroka. V splošnem moramo paziti, da ne stresamo svoje jeze nad otroci, ki niso prav nič krivi. Za otrokov duševni razvoj je tudi važno, da se ne pripravimo — če to že mora biti — vpricho otrok. Svojim otrokom moramo nuditi čim toplejši in skrbni dom, da se bodo v življenju z ljubeznijo in spoštovanjem spominjali rojstne hiše in staršev.

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik lista: dr. Matko Scharwitzl, Wien XVI, Ottakring, Gerstrasse 83. — Tiska: »Globus«, Zeitungs-, Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I, Fleischmarkt 3-5.
Podružnica uprave »Slov. vestnika«, Klagenfurt, Völkermarkterstrasse 21-I.

»Ko pridem na cesto,« je zopet začel pripovedovati, »se na nasprotnem koncu izluči iz teme človeška postava. Saj veš, samo trideset metrov je med obema izhodom iz useke. Na trideset metrov moraš zadeti človeka, čeprav je noč.

Drhtelet so mi mišice in slišal sem udarce srca.

»Stoj!«

»Stoj!«

»Oba hkrati sva zavpila. Nagonsko sem iskal kritja, pa ga ni bilo. V strmi rob nisem mogel planiti in zaradi snega je bila moja temna postava še bolj vidna. Tudi oni ni imel kritja. Temni obrisi njegove postave so se odločno odražali od zasneženega ozadja.«

»Kdo je tam?«

»Kdo si ti?« mi je ostro vrnil vprašanje in varnostna zaklopka njegove puške je štrknila.

Tisti hip nisem mogel odgovoriti. Če rečem, da sem partizan, pa je oni beli ali Nemec, če rečem, da sem beli, pa je oni partizan. Tudi sam sem odpel zaklopko brzostrelke. Hotel sem jo odpeti čimbolj neslišno, toda prsti so mi drhteli in zdelo se mi je, da je škrtnilo tako glasno, da bi se slišalo sto metrov daleč.

To so bile samo kratke sekunde, toda bile so strašne in zdelo se mi je, da se vlečejo v neskončnost. Spodaj sem stal jaz, pripravljen, da bi streljal, in zgoraj je stal oni tudi pripravljen, da bi streljal. Vmes pa je bilo samo trideset metrov. Kritja ni bilo in umik je bil nemogoč. Koder si prideta beli in partizan nasproti na tako razdaljo in imata puško pripravljeno za strel, se ne moreta več umikati drug pred drugim.

»Ali veš, kako nas je vedno težila tista useka,« je vprašal z drhtečim glasom.

Takrat mi je bolj kot kdaj koli zaživel v srcu, nekoč se mora zgoditi. In vse je bilo tako živo v meni, kakor bi sam napravil isto pot.

»Kaj misliš, da belih ni težila tista pot?« je France našel zopet novo misel. Morda jih je prav tako spremljala skromna misel, nekoč bodo počile bombe, ko bomo šli skozi useko.

Spet je obmolknil. Zdelo se mi je, da se je bal povedati tisto, kar je najvažnejše. Ves dan in vso noč je mislil na to, toda obležalo mu je v duši in zdaj ni hotelo iz njega.

»Kdo si, sem še enkrat vprašal, ali si partizan? Hotel sem mu dati odgovor na jezik. Toda vprašam te, kaj naj bi mi na to odgovoril. Ali misliš, da ni tudi v tujem trepetalo kakor v nas: nekoč se mora zgoditi.

Molčal je. Morda je njegov molk trajal samo desetinko sekunde. Videl sem, da dviga puško k očesu.

Oba hkrati sva sprožila. Toda on je imel puško in me je njegova krogla samo oprasnila pod nadlehti. Jaz pa sem streljal z brzostrelko in sem ga podrl.

»In potem?« sem vprašal.

»Moral bi planiti v rob, zakaj postojanka je samo nekaj sto metrov niže in so gotovo slišali streljanje. Toda nisem mogel. Treba je bilo napraviti še tistih trideset metrov in iti k mrtvecu.«

Zaostala sva daleč za tovariši. Oni so naju klicali, naj pospešiva korak. France pa me je prijel za roko. »Počakaj! Veš, ko sem prišel tja, nisem pogledal ubitemu v obraz. Iskal sem kapa, ki mu je pri padcu padla z glave. Ko sem jo našel, sem prižgal vžgalico. Spredej je bila prišita rdeča zvezda.«

»Rdeča zvezda?« sem zamolklo ponovil za njim. In tisti trenutek mi je zopet zatrepalo v srcu: nekoč se bo zgodilo.

»Ta rdeča zvezda mi leži že ves dan in vso noč v duši in mi bo ležala vse življenje!« je drhtel France. In Ivankine besede: »Vso noč vaju bova čakale...«

(Konec)